

KRISENS KRÖNIKÖRER

Patrik Johansson Odd Södersten

Dagspressens
ekonomiska
krisrapportering
från varvskris
till fordonskris

Lennart delar med sig av trettio års
erfarenhet av GPs ekonomijournalistik
Sidan 15

Gabrielle kommenterar reportaget
som gjorde henne till krisens ansikte
Sidan 25

SE ALLTID TILLBAKA

När man slår upp tidningen i dessa dagar blir man ibland trött. Ekonomin är usel, och varje dag slås nya besked om nedläggningar och varsel upp på löpsedlarna. Men det är inte det värsta. Det värsta är hur de anställda behandlas i artiklarna. Det är samma sak varje gång. Man sätter sig vid frukostbordet och ett förtvivat ansikte stirrar upp på en från förstasidan. Över bilden lyder rubriken med stora bokstäver:

CHOCKEN EFTER STORVARULET
ANSTÄLLD: VAD SKALL BARNEN ÄTA
NU?

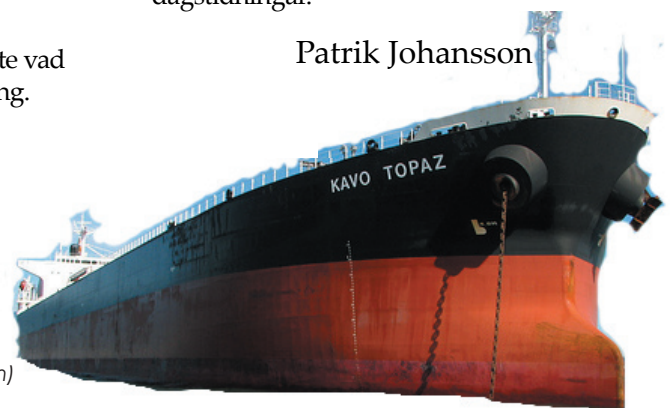
Artikeltexten är full av uttalanden från bolagsdirektörer och andra pampar, och intill finns alltid någon självutnämnd expert som gör bedömningen att nu kan det bara bli värre. Upptryckt mot en kant på sidan sitter en enkät med en handfull varslade arbetare som får svara på någon korkad, självbesvarande fråga, typ "hur känns det nu då?". Det är uppenbart att journalisten som gjort enkäten inte bryr sig ett jota om de varslades situation utan bara är ute efter ett snabbt och enkelt sätt att fylla lite utrymme i tidningen. När en journalist till äventyrs fått för sig att faktiskt låta anställda vara med i en riktig artikel så framställs de som hjälplösare än en kattunge, och deras tillvaro som den djupaste, mest nattsvarta misär. Till slut blir det för mycket. Man fryser i avsmak, slänger tidningen i papperskorgen och tänker att det var bättre förr.

DET VAR DET INTE. Åtminstone inte vad anbelangar de anställdas framställning. Man föreställer sig gärna Sverige på sjuttioalet som en tid och en plats där arbetarens situation stod i centrum. Anställningsförhållandena gick framåt med sjumila-

steg, och det strejkades vilt till höger och vänster. Mest vänster. Med sådana stora sociala förändringar å färde borde en någorlunda uppmärksam journalistkår skrivit sig fördärvade om hur den anställde påverkas av en omfattande ekonomisk kris. Lustigt nog är det tvärtom, åtminstone i västsvensk morgon- och kvällspress. I Göteborg under andra halvan av sjuttioalet hade vi en av landets största ekonomiska kriser genom tiderna: Varvskrisen. GP, GT och den nu nedlagda Arbetet Väst skrev flitigt om alla de nedslående förvecklingarna, men glömde av någon anledning att skildra krisen ur de anställdas perspektiv. För att ta ett exempel: I GP under perioden Januari-Mars samt Juni månad 1975 förekommer inga citat av anställda. Alls. Under samma period redovisade Eriksbergsvärvet en jätteförlust, och Lindholmens varv med 900 anställda lades ned. Jämfört med rapporteringen från dagens fordonskris är den tidens framställning av anställda under all kritik. Något att tänka på innan man klagar på dagens mediebransch.

DET ÄR anledningen till att det är viktigt att jämföra gångna tider med nutid. För att få perspektiv. Ja, anställda på Volvo framställs oftast som offer. För trettio år sedan skulle de inte framställts alls. Ja, dagens journalister är snara att ropa elden är lös och blåsa upp lågkonjunkturer till storkriser. De är åtminstone inte, som tidigare generationers journalister, medlemmar i samma bastuklubbar som bolagens styrelseledamöter. Syftet med denna undersökning är med så konkreta resultat som möjligt jämföra hur ekonomiska kriser skildras i Göteborgsregionens dagstidningar.

Patrik Johansson

Omslagsbild: Luca Rossato
Bild till höger: Mckaysavage (Flickr.com)

Redaktören talar

Hur ter sig lokal dagspress rapportering från ekonomiska kriser med lokal anknytning? Det är en mycket intressant frågeställning, av flera orsaker. Dels kan man undra hur de anställda på tidningarna påverkas av ha krisen, och de som drabbas av den, vägg i vägg. Drivs de av blotta närheten till att skildra krisens effekter med mer intensitet? eller väljer de att ignorera den för att inte skaka om den lokala näringen, fortsätter leverera positiva artiklar om ortens industrier som om inget hade hänt?

Dels kan man fråga sig vilka individer det är som hamnar i fokus när ekonomin knakar. Vilka aktörer som figurerar i rapporteringen säger en hel del om samhället i stort. Visst borde väl en tät förekomst av chefer i rapporteringen peka på att allmänheten är intresserade av vad chefer gör och har att säga, på samma sätt som en tät förekomst av anställda pekar på att allmänheten snarare sympatiserar med den lilla människan?

Eller så visar förekomsten av vissa aktörer framför andra endast att själva journalistkåren lutar åt ett viss håll. Därför är en annan intressant fråga hur journalister, både skrivande och i chefsposition, resonerar kring ekonomisk krisrapportering.

Slutligen kan man fråga sig hur rapporteringen idag skiljer sig från tidigare. På samma sätt som krisrapporteringens olika aspekter säger något om dagens samhälle säger jämförelser mellan dagens och forna dagars rapportering en hel del om hur samhället utvecklats sedan dess, och vart det är på väg.

Patrik Johansson

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

HISTORISKT PERSPEKTIV

Varvsindustrin som gick på grund s.3-4

Volvo PV i backspegeln s.5-6

Lika bransch leka bäst s.7-8

TIDIGARE FORSKNING

Boken som skakade svensk media s.9-10

Han skärskådar ekonomisk journalistik s.11-12

Elit och icke-elit s.13-14

TIDNINGSKULTUR

30 år på Göteborgs-Posten s.15-18

Fem frågor till GT s.18

AKTÖRER: ANSTÄLLDA

Hur känns det? s.19-21

Att skildra de utsatta s.22-24

Gäst hos verkligheten s.25-26

AKTÖRER: EXPERTER

Experterna s.27-28

Han kallas expert s. 29-30

AKTÖRER: ÖVRIGA

Inledning s.31

Chefen s.32

Ägaren s.33

Facket s.34

Politikern s.35

Blandade resultat s.36

REDAKTÖRENS ROLL

"Det är kris oavsett vad vi rapporterar" s.37-38

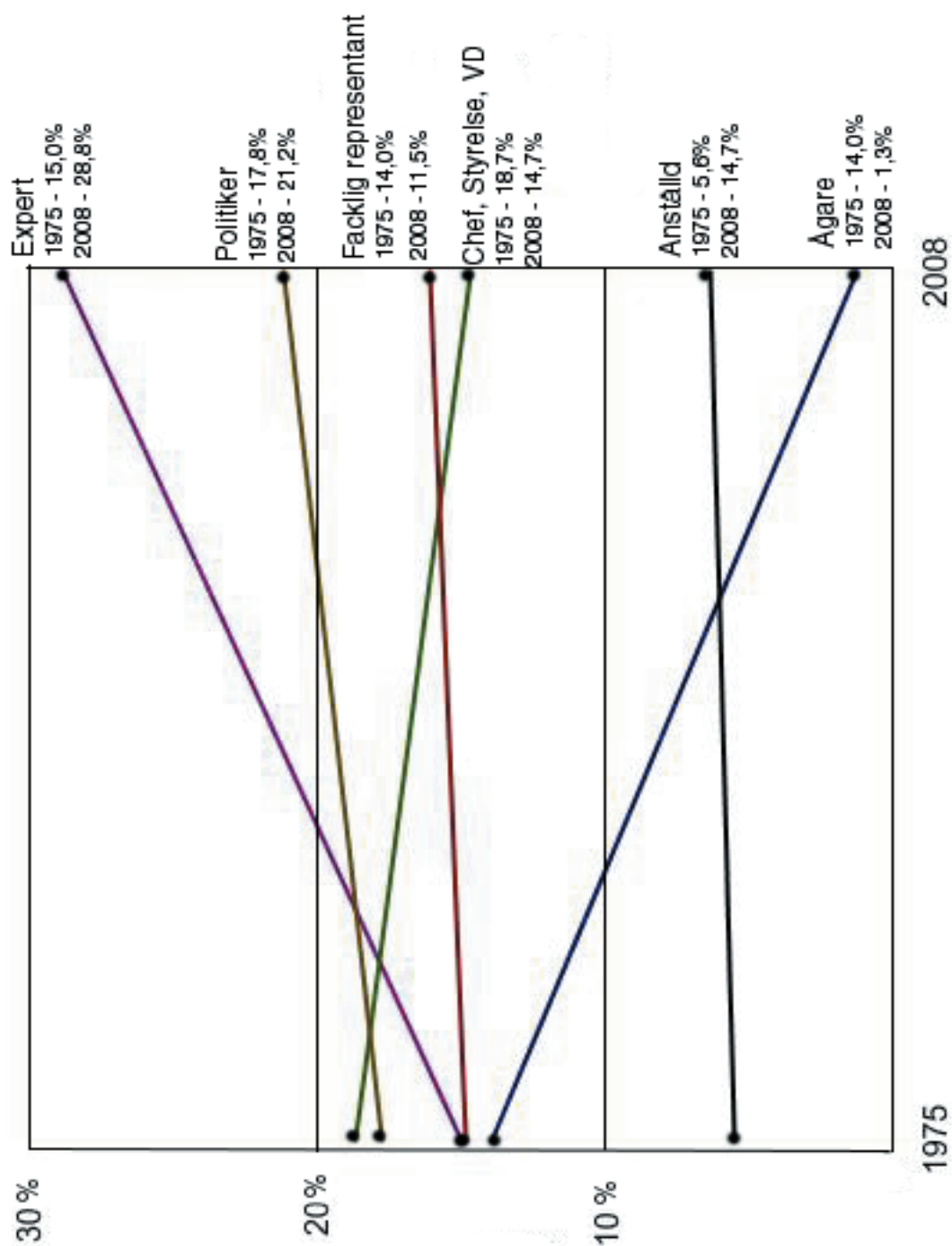
BILDJOURNALISTIK

Bilderna s.39-44

AVSLUTNING

Den feta damen sjunger s.45-46

Procentuell förändring av vilka typer av aktörer som förekommer som huvudaktörer i artiklar om Varvskrisen/Fordonskrisen mellan 1975 och 2008.

Tidningar som inkluderats i undersökningen, samt perioder som inkluderats och anledningar till att dessa perioder inkluderats i undersökningen:

(Perioder är avgränsade för att täcka både upptakten till en större nyhetshändelse, och perioden efter.)

Göteborgsposten

Januari, februari, mars 1975
I januari medger Eriksbergs ledning att man har stora problem och har kontakt med staten. Den 24 februari meddelas vid en presskonferens att bolaget har en likviditetskris och behöver 700 miljoner kronor i kapitaltillskott. En kommission tillsätts som skall utreda hur krisen kan lösas. I kommission finns även statliga representanter.

Juni 1975
Den nionde juni meddelas att beslut fattats att lägga ned Lindholmens varv.

Maj 20 - Juni 10 1976
Den 28 maj beslutar riksdagen att godkänna statligt stöd på bl.a över 800 miljoner kronor till Eriksberg. Man förutsätter i beslutet att 4700 jobb skall försvinna i Göteborg under de närmaste två åren.

Juni, Juli, September 2008
Den 25 juni varslar Volvo 1200 anställda. Det är det första tydliga tecknet på den förestående fordonskrisen i Sverige.

Oktober 1-15 2008
Den 8 oktober varslar volvo ytterligare 2230 anställda.

Göteborgstidningen
Juni 1975
Se ovan
September 15 - Oktober 15 2008
Se ovan

(Ej visad i graf: Annan aktör, dvs aktörer som ej faller under någon av de inkluderade aktörskategorierna. Annan aktör utgör:
1975 - 14,9%
2008 - 16,1%)

Arbetet Väst
Juni 1975
Se ovan

Antal artiklar under Varvskris - 115 st
Antal artiklar under Fordonskris - 156 st
Sammanlagt antal artiklar - 271 st

Antal artiklar per huvudaktör:

Anställd: 1975 - 6st 2008 - 16st
Fackrepresentant: 1975 - 15st 2008 - 18st
Politiker: 1975 - 19st 2008 - 33st
Chef: 1975 - 20st 2008 - 23st
Ägare: 1975 - 15st 2008 - 2st
Expert: 1975 - 16st 2008 - 44st

(Samtliga bilder där ingen bildkälla anges är hämtade ifrån Kurs- och Tidningsbiblioteket i Göteborg, mikrofilmsarkivet.)

Varvsindustrin som gick på grund

Varvsindustrin är idag ett minne blott i Göteborg. Men gårmånsdagens Eriksbergssmåbåtshamn, till torrlagad stränder eller Lindholmens pir ser man fortfarande resterna av en bransch som höll stadens liv ett halvt sekel. För att sedan ligga hela landet till last i ett helt decennium.

Under början av nittonhundratalet växte den moderna varvsindustrin i Sverige i takt med att landet öppnade nya transoceaniska linjer. Kontinenten skakades under seklets första halva av två på varandra följande världskrig, vilket förvagade varvsindustrin i de inblandade nationerna. För neutrala Sveriges varv var detta goda tider. Under mellankrigsåren etablerade sig Sverige som en av de ledande varvsnationerna. Det var också under denna period som de svenska varven hittade sin speciella nisch. Skeppsbyggnaden koncentrerades till ett fåtal stora varv som Eriksbergvarvet och Götaverken i Göteborg eller Kockums i Malmö. Över tjugo tusen sysselsattes direkt av industrin, och tiotusentals fler som

beroende underleverantörer. Produktionen av oljetankers blev ett signum. Det var denna utpräglade specialisering som gjorde att Sverige under ett halvt sekel var en av de

största fartygstillverkarna i världen, trots blygsamma förutsättningar. Det var också

Ett av få minnen som finns kvar av varven.

Bild: Patrik Johansson

fröet till dess undergång.

1973 valde OPEC att strypa försäljning av olja till länder som stödde Israel. Tillgången på olja i världen minskade avsevärt, och pri-

serna steg kraftigt. Den globala oljekrisen var ett faktum. Ingen köpte längre oljetankers.

I Sverige motsatte sig de starka fackliga organisationerna alla nedskärningar. Metall, Sif och verkstadsklubbarna gick till häftigt motangrepp närhelst uppsägningar kom på tal. Inga anställda skulle lida för ägarnas dåliga affärer, ansåg de. Götaverken, Eriksbergsvarvet och Uddevallavarvet i Västra Götaland, tillsammans det dånande centrumet i sveriges varvsindustri, pressades samtidigt av kostsamma löneavtal för anställda och konkurrens från en snabbt växande, statligt subventionerad varvsindustri i Sydkorea.

Under sjuttiotalets början hade varven dessutom ignorerat negativa internationella analyser av branschens framtid, och investerat i toppmoderna nya anläggningar som nu måste sättas i bruk för att löna sig.

UNDER 1974 och -75 började de första förlustrapporterna slås upp på dagspressens löpsedlar, och de första nedläggningarna. Varvsledning och ägare hade dock förtroende för att marknaden snart skulle återhämta sig, kanske för att något annat under omständigheterna varit otänkbart. De pekade på redan innestående beställningar för att visa att den svenska industrin kunde fortsätta i samma takt som tidigare. Vid det laget beställningarna utförts, sade de, skulle efterfrågan på tankers åter vara god. Staten övertygades och föresatte sig att hjälpa varvsindustrin genom krisen. Varven syssette en ansevärd del av befolkningen och låg svenska folket nära om hjärtat. Den sittande socialdemokratiska regeringen, med sitt breda stöd från arbetarklassen, hade starka incitament att lyda folkopinionen och "rädda" den krisande varvsindustrin. Under de kommande åren gav de miljardbelopp i ekonomiskt stöd till varven.

FARTYG FORTSATTE produceras trots att ingen beställde dem. När vinden vände skulle det säkerligen vara lätt att hitta köpare åt dem. Tills vidare gjorde staten stödbeställningar från varven. Med skattepengar. De

gigantiska skeppen, hundratals meter långa och hundratusentals ton tunga, ankrades på rad utmed Göta Älvs stränder i väntan på bättre tider.

Åren gick, och de fyllda orderböckerna förbyttes i tomma rullor. Många rederier såg den för svenskarna så osynliga skriften på väggen och förhandlade sig rentav ur de beställningar de tidigare gjort.

Mot slutet av sjuttiotalet fanns fortfarande ingen efterfrågan på tankers, och heller inte i sikte. De flesta av rederierna som en gång stått för beställningarna hade gått i konkurs. Härifrån var varvskrisen inte stort mycket mer än en uppehållande strid i ett redat förlorat krig. Regeringen hade inte längre lust att täcka vad som nu blivit kroniska förluster i en dömd bransch, och de svenska varven hade varken förutsättningarna, resurserna eller kompetensen att sadla om till att konkurrenskraftigt bygga de typ av fartyg som det nu fanns marknad för.

STATEN SKAPADE 1977 det statliga företaget Svenska Varv AB, övertog storvarven och inlemmade dem däri. Syftet var att i statlig regi succesivt avveckla hela varvsnäringen. De stora varvsanläggningarna överläts åt den expanderande fordonsindustrin, och de tusentals varvsarbetarna följde samma väg. Deras kompetens kom väl till pass i Volvos fabriker i Göteborg, och Saabs i Trollhättan.

Runt mitten på åttiotalet var varvsindustrin i princip helt upphörd. Det hade skett gradvis över ett decennium, och utan några massvarsel eller konkurser. Men det hade även krävt sammanlagt 34 miljarder kronor i skattepengar i direkt statligt stöd, för att inte tala om förlusterna för underleverantörer och andra sektorer som var beroende av varvsnäringen. Och i slutändan var resultatet detsamma oavsett: En anrik storindustri som gick i graven och försvann i det närmaste utan ett spår.

Patrik Johansson

Volvo PV i backspegeln

Från sin relativt blygsamma start som underbolag till SKF på 20-talets så har Volvo personvagnar vuxit till att bli Göteborgs största privata arbetsgivare med mer än 20 000 anställda. Det går för Göteborg som det går för Volvo brukar man säga.

Trots en kraftig svacka under 70-talets oljekris så gick Volvos personbilsförsäljning till synes bara uppåt efter andra världskriget. Men i slutet av 90-talet så hade Volvos personbilstillverkning stagnerat. Från att ha varit en biltillverkare av samma storlek som Audi och BMW under 80-talet så hade man under 90-talet fått se sig förbispungna av de tyska biltillverkarna. Volvo meddelade att man skulle sälja personbilstillverkningen för att helt satsa på att tillverka nyttofordon.

1999 så slutfördes affären med Ford och när Volvos vd Leif Johansson skakade hand med Fordchefen Jac Nasser för att bekräfta försäljningen så var det inga kritiska röster som höjdes. Argumenten var att Volvo behövde komma

in i en koncern som kunde ge dem teknisk uppbackning. Och på den allt hårdare fordonsmarknaden med sina kortare livslängder för bilmodeller verkade det naturligt om märket skulle kunna klara sig i framtiden.

FORD INLEMMADE efter köpet Volvo PV i Ford Premium Automotive Group (PAG) tillsammans med märken som Land Rover och Jaguar. Detta borde ge en fingervisning av vad Ford ville med sitt nyförvärv, och mycket riktigt så har Volvo under Fords ägarskap

rört sig bort från att vara den svenska folkbilen till att tillverka stora statusbilar med höga krav på framförallt säkerhet. Satsningen på den amerikanska fotbollsmammarknaden blev också mycket framgångsrik och den stora stadsjeepen XC90 sålde mer än dubbelt så mycket som förväntat, och har nästan ensamt svarat för Volvos försäljningsframgångar fram till 2007. Den här

framgången skulle dock visa sig vara företagets akilleshäla under 2008.

DET HADE under flera månader ryktats att något stort var på gång men när Volvo i slutet av juni förra året presenterade sitt sparpaket så var de 1200 varslade mer än någon hade förväntat sig. Spekulationer startade direkt om att Ford

ville göra sig av med Volvomärket.

Orsakerna till fordonskrisen är inte helt enkla att reda ut men Stephan Löfgren listade i Göteborgs-Posten den 4:e september de viktigaste orsakerna som den höga dollarkursen, höga råvaru- och oljepriser och en kraftigt försämrad försäljning. Det här var det första året som Ford särredovisade Volvo i sina bokslut och en förlust på 900 miljoner kronor det första kvartalet 2008, och 720 miljoner i förlust det andra kvartalet.

Volvos amerikanska ägare har under flera

Bild: Odd Södersten

år dragits med stora förluster och när bolånekrisen spred sig till hela den amerikanska ekonomin så blev läget helt plötsligt akut. Detta kom även att drabba Volvo vars absolut viktigaste marknad är den nordamerikanska. Med ständigt stigande oljepriser och de amerikanska hushållens allt sämre ekonomi så fanns helt plötsligt inte längre någon marknad för de stora stadsjeepar som Volvo byggt sina framgångar på de senaste åren. De bilar av denna typ som man faktiskt sålde tjänade man också väldigt lite pengar på, delvis beroende på den svaga dollarn, och delvis på grund av de höga kostnader som det innebar att frakta bilarna från fabriken i Torslanda till USA.

MÅNGA VERKADE TRO att uppsägningarna i början av sommaren skulle räcka, men i och med att den tidigare vd:n Fredrik Arp avgick till förmån för engelsmannen Stephen Odell i slutet av september så började det återigen ryktas om nedskärningar. Men återigen så var det ingen som hade förväntat sig omfattningen det besked som kom den 8:e oktober. Över 3000 ytterligare anställda skulle bort från Volvo PV. Under hela hösten så var tidningarna fulla av sianden om vilken framtid Volvo skulle kunna få. Det diskuterades nya ägare, affärsstrategier och många röster höjdes för statligt stöd till bilindustrin, och till och med statligt ägande av Saab och Volvo PV.

JANUARI KOM att se det senaste stora uppsägningarna då ytterligare 1600 personer varslades på Torslandafabriken. Totalt så hade då drygt 6000 jobb försvunnit på mindre än ett år.

Förra månaden bekräftade Ford vad som det så länge ryktats om, Volvo var till salu. Det priser som det spekulerats om har varit mellan en och två miljarder kronor, detta att jämföra med de dryga sex miljarder som den amerikanska biljätten betalade för företaget för tio år sedan får en att ifrågasätta den gamla sanningen, Volvos värde varar.

Odd Södersten

Bild: Odd Södersten

Lika bransch leka bäst

Tre decennier har gått sedan Eriksberg släppte den första bomben i Göteborgs varvsnäring. Mycket har hänt i samhället sedan dess som gör jämförelser mellan varskrisen och den pågående fordonskrisen problematiska, även om man bortser från att det rör sig om två olika branscher. Men teknik- och industrihistoriken Lars Olsson menar att man inte bör underskatta de oföränderliga faktorer som binder samman alla industriella kriser.

- Man får inte glömma att även om industrin ändrar sig är människan den samma, säger han.

Lars Olsson skrev sin doktoravhandling om varvsindustrin, och har dessutom en civilingenjörs-examen i maskin- och skeppsbyggnad. Han kan peka på flera likheter mellan varvens kollaps och Volvos och Saabs prekära situation idag.

- Båda industrier står med en överproduktion av varor utan köpare. Dessutom har de båda i viss mån felsatsat på teknik.

LARS OLSSON kallar varvskrisen för en strukturell kris. Det var inte en kris som berodde på en tillfällig konjunktursvängning, utan en beständig förändring av marknaden som de svenska varven inte förmådde anpassa sig till. Försök till att hitta andra nischer där svensk varvsindustri kunde hävda sig, som Arendals satsning på offshore-plattformar, hade endast begränsade framgångar och räckte i längden inte till. Han menar att det finns en risk för att den svenska bilindustrins kris, tvärt emot vad många Volvo-alesmän påstår, inte beror på konjunkturen utan på strukturella problem.

- De säger att folk kommer att börja köpa deras bilar igen när

konjunkturen svänger, men det kanske inte kommer bli så. Varven trodde samma sak och misstog sig, säger han. Det gick dåligt trots att staten gav dem en massa pengar i stöd. Och dagens regering har ju sagt att de inte kommer att göra om samma sak, säger han.

EN ANNAN bidragande faktor till att den svenska varvsindustrin gick under var att andra varvsnationer oftast var länder med större BNP än Sverige. Under krisåren hade de råd att ge ekonomiskt stöd till sina varv på en nivå den svenska staten inte kunde matcha. Tillverkningen av oljetankers togs över av

Bild: Lars Olsson

Sydkorea, där lägre löneläge och produktionskostnader kombinerat med stort statligt stöd gjorde dem omöjliga att konkurrera med. De svenska problemen med produktionskostnader, menar Lars Olsson, går igen i den svenska fordonsindustrin idag. Dessutom delar båda kriser den stora påverkan exportmarknaden haft på

dem.

- Den internationella utvecklingen är viktig. Under varvskrisen slogs stora delar av varvs- och rederinäringen ut i Europa, så den marknaden försvann. Om något liknande händer bilindustrin i Europa blir det nog

lättare att göra jämförelser.

Han pekar även på skillnader man bör ta hänsyn till.

- Stora fartyg är inte konsumentvaror på samma sätt som bilar, säger han. Eftersom bilar köps av vanliga människor och inte är en långsiktig investering på samma sätt som en supertanker är så är marknaden också mer känslig för konjunktursvängningar. Bilar säljer sämre under lågkonjunktur. Marknaden för fartyg är dessutom en mer specialiserad bransch med färre köpare, så bortfall av vissa aktörer har större återklang hos de andra aktörerna.

VARVSARBETARNA GICK under krisen

på 70- och 80-talet över till fordonsindustri-sektorn. Lars Olsson tror att många ur den överflödiga arbetskraften på dagens Volvo och Saab kommer att satsa på att utbilda sig under de närmaste åren.

- Ingenjörer kommer nog kunna hitta jobb inom andra branscher. Folk vid det rullande bandet kommer kanske ha svårare att hitta någonstans att gå, så de kan nog bli så att de sätter sig i skolbänken.

Han avslutar med att ge uppmuntrande ord för jämförelsen av de båda kriserna.

- Jag tycker det är viktigt att man tar vara på tidigare kunskap och lär sig av de misstag som begåtts. Många tankegångar och beteenden går igen oavsett vilken tidsperiod det rör, eller vilka omständigheter som råder. Om man inte blickar tillbaka med jämna mellanrum är det risk att man gör samma misstag igen.

Patrik Johansson

Boken som skakade svensk media

År 1984 skapade boken *Maktens Krönikörer* debatt inom nyhetsbranschen. Författaren Åke Olsson, med ett förflutet på bl.a. *Aftonbladet*, *Arbetaren* och Sveriges Riksradio, beskyllde svensk media för att gynna den sittande samhällseliten.

Det gjorde det främst genom sitt urval av aktörer som fick komma till tals i media: Politiker och chefer fick uttala sig varje gång det pratades om något viktigt, och framstod därför som de drivande krafterna i sam-

hället, utan vilka vår moderna civilisation skulle falla samman. Samtidigt befästes "vanliga människor" i sin position som just vanliga människor. De förekom sällan eller aldrig i nyhetsrapportering, och då endast som förbrytare eller offer, gärna i hemmiljö. Vanliga människor omnämns till skillnad från maktpersoner ofta med förnamn. Skillnaderna i framställning beror inte enbart på att elitpersoner av naturen är intressantare att rapportera om, påstod Olsson.

Det beror även på att journalister och eliten pratar samma språk, rör sig i samma cirklar och kan relatera till varandra. Vanliga människor är däremot främmande fåglar för journalister. De har inte samma livserfarenheter, och förstår inte reglerna som gäller på den mediala spelplanen på samma sätt som politiker eller högre tjänstemän gör. Följaktligen blir de i media marginaliserade, romantiserade och viktigmiserade. Ofta ignorerade.

Olssons uppdelning av aktörer stämmer fortfarande ganska bra överrens med verk-

ligheten, även om hans terminologi -att klassa politiker, kändisar och chefer som "överklass", och alla vanliga människor som "underklass" känns något förlegad.

OLSSON SER OCKSÅ en utveckling mot personifiering av nyhetsrapportering, att aktörerna själva blir viktigare i nyhetsrapporteringen än själva nyheten. Denna utveckling tar sin början någonstans efter 1957 och pågick som bäst när boken skrevs 1984. Som han uttrycker det: "Det viktiga är -förefaller det- inte *vad* som sägs, utan *vem* som yttrar sig."

Vanliga människor, som t.ex. anställda, är förstås inte lika viktiga i rollbesättningen. Det viktigaste är att få med de igenkännbara ansiktena, finansministern eller VDN som fångar läsarens uppmärksamhet. Olssons "underklass" finns, precis som han konstaterade redan 1984, nederst i prioriteringslistan när det gäller aktörer, och som alla i journalistbranschen vet så stryker man från botten.

OLSSON GÖR ÄVEN en tankeväckande ansats till att spela djävulens advokat, och det med ingen mindre än sig själv på de anklagades bänk. I ett kapitel berättar han om hur det en dag hände sig att han och en kollega bestämde sig för att göra ett inslag för Sveriges Riksradio där just "underklassen" skulle få komma till tals. LO hade utarbetat ett förslag till arbetsvärdering för sina medlemmar, och planen var nu att göra ett reportage där de vanliga medlemmarna skulle få stå i centrum, både för att gestalta de drabbade och för att kommentera nyheten. Elitpersoner som fackrepresentanter och po-

Bild: Patrik Johansson

litiker -alltså "överklassen"- skulle i största möjliga mån slopas. Problemet var bara det att de båda radioreportrarna, när de satte sig för att redigera materialet, inte hittade något matnyttigt från "underklassen". Citaten var för långrandiga och dåliga, språkbruket lämpade sig inte för radio, åsikterna var inte särskilt intelligenta eller nyanserade. Samtidigt var det material de hämtat från "överklassen" väldigt, logiskt och koncist. Olsson skriver:

"Under arbetets gång började vi misstro vårt eget material och även de människor vi samtalat med. Vår tidigare så entusiastiska inställning ersattes med en strängare bedömning. Vi började foga ihop bandstumparna på ett brutalare sätt än tidigare. Vi högg sönder meningar och pusslade in ett ord här och ett där. Till slut blev det mycket meningslöst... Det var trovärdigheten som allt till slut kom att hänga på."

ÄVEN OLSSON själv, trots sin svavelosande kritik mot medias nyhetsurval, faller alltså i samma fälla. Konventioner, försiktighet och ren och skär nödvändighet medverkar till att styra även reportage med de bästa föresatser in i den formelbundna fällan. Och den "konkurrens" Olsson talar om går igen inom press såväl som radio och andra medier, under varvskrisen och i än högre grad idag.

Olsson medger så att medias rapportering, dess urval och beskrivning av aktörer, alltså inte enbart ett missförhållande utan även i viss mån ett nödvändigt, ofrånkomligt måste. Han slår dock fast en sak framför allt annat:

"Makten ser annorlunda ut idag än på de enväldiga kungarnas tid... men det är vår tids kungar som framträder i medierna och det är segrarnas historia som upptecknas..."

Medierna måste ses som ett uttryck för uttryck för de rådande maktförhållandena i samhället, det kan inte nog understrykas. Den som har den ekonomiska och/eller politiska makten behärskar medierna, trots allt vackert som står i tryckfrihetslagstiftning och i handlingsprogram om massmediernas och journalisternas frihet."

Patrik Johansson

Makten över dagordningen

Har media makt att styra över vad folk tänker? Den frågan ställde sig Maxwell McCombs och Donald Shaw 1972 i sin publikation *The agenda setting function of mass media*. Svaret blev ja. När de frågade slumpvis valda människor om vilka de viktigaste samhällsfrågorna var så fann de att det var samma ämnen som nyhetsmedia uppmärksammade mest. Teorin kom att kallas dagordningsteorin och är en av de mest inflytelserika medieteorier någonsin.

30 år senare så återvände McCombs till sin teori i boken *Setting the agenda*. Här utvecklar sina idéer till vad han kallar den andra nivåns dagordningsteori. Den kan sägas vara en blandning mellan hans klassiska dagordningsteori och teorin om framing (inramning). Med inramning så menas "den centrala organiserande idén för nyhetsinnehållet" som man når fram till genom att *välja ut, betona, ta bort och utveckla* nyhetsmaterialet.

Slutsatsen blir att det inte bara är nyhetsvärderingen som överförs på läsaren, utan även det övergripande ramverk man använder för att presentera nyheten. Även nyhetsvinklingen kommer alltså att överföras på läsaren. Detta innebär t.ex att fördelningen av aktörer i en viss typ av rapportering, och hur de framställs, påverkar hur läsaren uppfattar aktören samt hur viktig han anser aktören vara i sammanhanget

Odd Södersten

Han skärskådar ekonomisk journalistik

Ekonomin får en allt mer framträdande roll i dagstidningarna. Det märks inte minst under en ekonomisk kris som den vi nu befinner oss i. Men trots alla analyser och expertkommentarer som möter oss på

tidningarnas ekonomisidor så har väldigt få försök att förstå sig på denna typ av journalistik gjorts.

Håkan Lindhoff, men civilekonom och lektor på JMK började tillsammans med Bo Mårtensson studera fenomenet redan under 90-talets kristider.

Bild: Fredrik Mårtensson

– Problemet med ekonomisk krisjournalistik är inte att journalister är dåliga ekonomer utan att de är dåliga journalister säger han. En del journalister finner sig i alltför lätt i vad makthavare säger. De fungerar som megafoner för makten, istället för att granska den.

Bakgrunden till forskningsprojektet *Journalistik om ekonomi 1970-96* var konstaterandet att ekonomisk krisjournalistik var underforskat jämfört med andra typer av krisjournalistik som till exempel politisk. Grundfrågan var hur konstruerar ekonomi i journalistik?

EN AV DE TYDLIGASTE trender de kunde se i sin undersökning, vilket beskrivs i artikeln *Stat marknad och kris*, var att väldigt få artiklar är inriktade på att finna orsaker till kriser, istället så skriver man mycket om förhoppningar och framtid. Men trots fokus på framtid så uttrycker Håkan Lindhoff en vis kritik mot att journalister ofta kommer alldeles för sent in i rapporteringen, och få kommer med varningar i tid.

– Man framställde gärna ekonomi som något som var väldigt svårt att förstå och lät sig underdånas av diverse experter.

Experter är numer så vanliga i ekonomijournalistik att Håkan Lindhoff menar att man kan prata om en expertdiskurs.

– Istället för att uppträda som en allvetande journalist så kan man gömma sig bakom en expert säger han. Ett knep som många journalister använder sig av är att man helt enkelt går till rätt expert för att få ett citat som man känner till på förhand. Att journalisten är experten är ännu en fortsättning på detta.

Han påpekar dock att en del journalister som bevakat ett ämne i många år med rätta kan kallas experter på området. En annan viktig anledning till att man så gärna förlitar sig på experter av olika slag är de tuffare ekonomiska villkor som journalistiken ställs inför. Istället för att ta en dag för att sätta sig in i ett ämne, och sen skriva en artikel så måste man nu producera flera artiklar per dag och då måste man förlita sig på andras vetande.

DEN ANDRA nya gruppen som kommit in i ekonomijournalistiken är den vanliga medborgaren, något som nästan helt saknades så sent som för 15 år sedan.

– Det beror på nya konventioner på redaktionerna, kanske på grund av journalistutbildningarna. Man pratar ofta om case, man måste ut och prata med en person som blivit varslad, en person som får symbolisera vad som skett och som läsaren ska kunna spegla sig i. Mycket bilder ska det vara också.

Tidigare så har den vanliga medborgaren bara speglats genom ombud. Vid uppsägningar på arbetsplatser så har facket tidigare varit den som talat för de anställda.

– När något händer så är det naturligt för journalister att springa till dem som har mycket makt för att få svar säger Lindhoff. Fackets makt är kraftigt reducerad idag mot på 70-talet.

Men han tror att än viktigare är en föränd-

“Problemet med ekonomisk krisjournalistik är inte att journalister är dåliga ekonomer utan att de är dåliga journalister.

rad syn på facket. De anställda känner inte förtroende för verkstadsklubben på samma sätt, och det är inte lika självklart att de representerar de anställda. Ville man veta de anställdas åsikter på 70-talet så var det naturligt att man vände sig till facket.

ANVÄNDANDET AV experttyckande och vanliga medborgare i rapporteringen är inte de enda förändringar som skett inom ekonomijournalistiken sedan 70-talet. Håkan Lindhoff säger att det var under det sena 80-talet som de största förändringarna skedde. Tidigare så hade ekonomijournalistik varit synonymt med arbetsmarknadsjournalistik, nu blev istället ekonomijournalisterna börsanalytiker. Det allmänt goda läget på arbetsmarknaden var en av anledningarna till den nya inriktningen på journalistiken, men en lika viktig anledning var enligt Lindhoff den nya inriktningen på svensk politik som nu prioriterade en låg inflation över en låg arbetslöshet.

Odd Södersten

Elit och icke-elit

Där journalisten tystnar träder källan in. Så skriver Anders Sahlstrand i sin avhandling *De synliga* från år 2000. Boken undersöker i detalj hur man använder sig av källor och vem som får komma till tals i svensk storstadsmorgonpress.

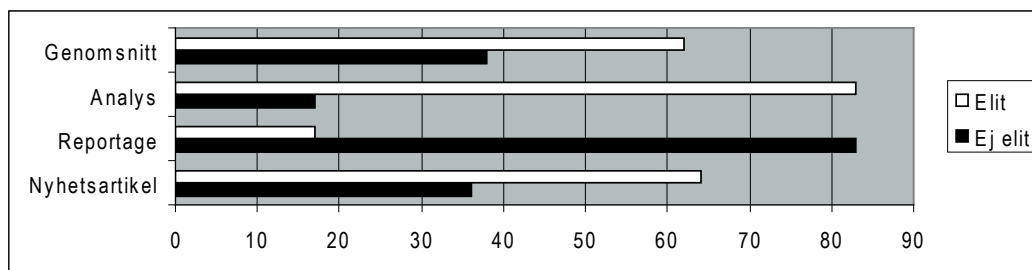
Han konstaterar att tillgängligheten till nyheterna är ojämnt utspridd, speciellt kvinnor och icke-elitkällor missgynnas systematiskt av urvalet av källor. Om tillgängligheten till medierna kan, som han skriver, ses som ett möjligt mått på hur yttrandefriheten fungerar i praktiken så måste man nog konstatera att yttrandefriheten fungera bara vissa vissa

grupper i storstadstidningarna.

Bara 23% av de muntliga källorna i undersökningen är kvinnor. Men det är även stor skillnad i fördelningen mellan könen om man ser till vilken typ av artikel det rör sig om. När det gäller sociala frågor eller utbildning så är könsfördelningen faktiskt nästan jämn, och även artiklar om arbetsmarknad visade sig ha en nästan 40% kvinnliga källor. Värre var det däremot när det gäller artiklar om näringsliv där inte ens en av tio källor var kvinna.

NÄR MAN SER TILL vilken "status" källorna har så märker man

även här en mycket tydligt trend. Olika typer av elitkällor, politiska, kulturella och ekonomiska, står för så mycket som 64% av det totala antalet källor i storstadsmorgonpressen. Men här liksom i fallet med de kvinnliga källorna så är variationen stor beroende på vilken typ av nyhet det rör sig om. I nyheter om till exempel arbetsmarknad, brott och sociala frågor så är fördelningen mellan elit- och icke-elitkällor jämn och när det gäller utbildningsfrågor så finns till och med en övervikt av icke-elitkällorna. Än en gång så är det näringslivsnyheterna som sticker ut, den här gången tillsammans med

Fördelning av elit och icke-elitkällor i storstadsmorgonpress fördelat på olika artikeltyper. Resultat angivna i procent. Från Sahlstrand (2000), modifierad.

GP

Morgontidning

1975

Politisk tendens: Liberal
Ansvarig utgivare: Lars Hjörne
Ägare: Familjen Hjörne
Daglig upplaga (vardag): 308 500

2008

Politisk tendens: Liberal
Ansvarig utgivare: Jonathan Falck
Ägare: Familjen Hjörne (Stampen-Gruppen)
Daglig upplaga (vardag): 242 400

Göteborgs-posten (GP) grundades 1859 av David Felix Bonnier. Sedan 1926 har tidningen ägt och drivits av familjen Hjörne. GP är Sveriges näst största dagstidning med över en halv miljon läsare varje dag. GP har profilerats som en lågpristidning. Det låga priset gav dem under 60- och 70-talet en bredare läskrets än sina konkurrenter. För att kunna hålla tidningens pris nere har GP traditionellt haft stort annonsutrymme i tidningen. GP har sedan slutet på 60-talet haft tidningen nästan monopol på Göteborgsregionen, men har på senare år utmanats av gratis tidningar och internetbaserade tidningar.

GT

Kvällstidning

1975

Politisk tendens: Liberal
Ansvarig utgivare: Pär-Arne Jigenius
Ägare: Familjen Hjörne
Daglig upplaga (vardag): 89 000

2008

Politisk tendens: Överenslänslig
Ansvarig utgivare: Lars Näslund
Ägare: Bonniers
Daglig upplaga (vardag): 55 000

politik, där åtta av tio personer som förekommer är elitkällor.

Reportage står i en tvär kontast till de övriga typerna av nyhetstexter, här förekommer nästan aldrig elitkällor.

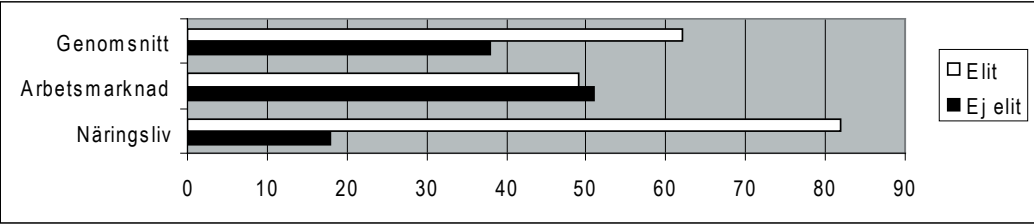
En majoritet av de icke-elitkällor som framträder i texterna är anställda, det kan röra sig om såväl arbetare som tjänstemän, det gemensamma är att de förekommer i texten på grund av sin anställning. Intressant är dock att han konstaterar att när en vanlig medborgare förekommer i pressen utan att representera någon speciell organisation eller intresse så är det oftare i rollen som offer än

som en någon som tar en aktiv del i samhällslivet. Med offer menar han någon som bara passivt utsatts för något, eller blivit "drabbad" av yttre omständigheter. Det här blir mer intressesant av att han konstaterar att rollen som offer inte är någon given samhällsroll utan ett resultat av nyhetsbevakningen som sådan. Den här bevakningen har ofta starka drag av schablonisering, speciellt i bildsättningen där personerna på bilden ofta sitter ihopkrupna och ser ledsna ut.

DÅ JOURNALISTER OFTA ser det som sin viktigaste uppgift att granska makten, och makten per defini-

tion består av elitkällor är naturligtvis en möjlig förklaring till varför medieutrymmet fördels som det gör. En annan möjlig orsak till snedfördelningen som diskuteras i boken är rutiniseringen av hur journalister närmar sig sina källor. En given nyhet kan på förhand ha sina givna aktörer genom att man helt enkelt använder sig av källorna som finns där nyheten uppstår, i det nyhetsnät som tidningen har med i sin bevakning. Dessa nyhetsnät består mestadels av manliga elitkällor.

Odd Södersten

Fördelning av elit och icke-elitkällor i storstadsmorgonpressfördelat på olika nyhetstyper. Resultat angivna i procent. Från Sahlstrand (2000), modifierad.

Göteborgstidningen (GT) grundades av Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning 1902. Skälet till initiativet då var att geuten "billighetstidning" för att konkurrera ut en ny etablerad rivaliserande tidning. När de förra ägarna gick i konkurs

1973 såldes GT till Göteborgsposten. Sedan 1998 är GT en del av kvällstidningen Expressen, ägd av Bonnier. GT är en kvällstidning och förlitar sig på försäljning av lösnummer snarare än prenumerationer. Den har på senare år rört sig mot mer sensationell och lättläst innehåll i tidningen.

ARBETET VÄST Morgontidning

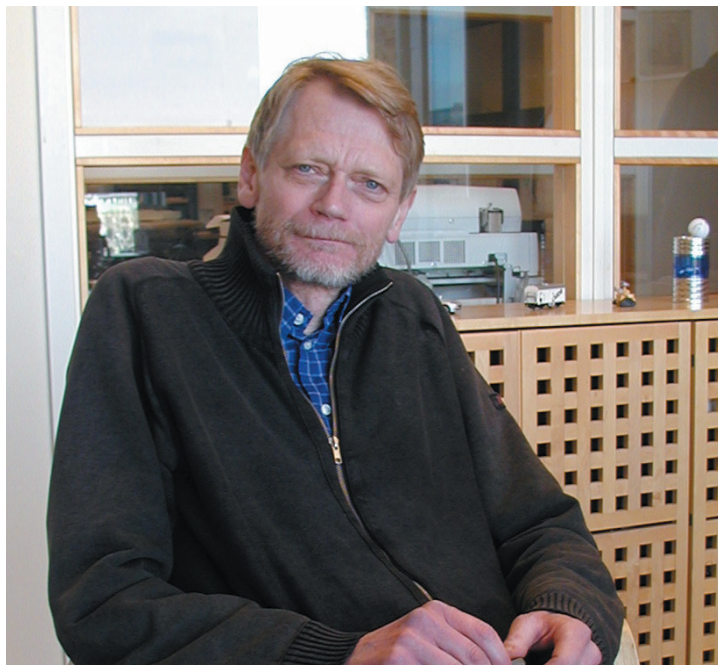
1975
Politiskt tendens: Socialdemokratisk
Ansvarig utgivare: Harry Ekblom
Ägare: A-pressen
Daglig upplaga (vardag): 16 000

2008

Arbetet Väst (ArbV) startades 1966 som en lokal edition av morgontidningen Arbetet. Editionen ersatte tidningen Ny Tid, också den driven av den socialdemokratiska arbetarrörelsen, och tog per överenskommelse över dess abonnenter.

Arbetet Väst hade en liten andel av morgontidningsmarknaden i Göteborg, överlag cirka 10 procent av stadens hushåll jämfört med GP: cirka 80 procent. I samband med att morgontidningen Arbetet gick i konkurs 2000 lades även ArbV ned.

Källa: Nya Lundstedt)

Lennart Rosqvist, it-chef på GP
Bild: Patrik Johansson

TRETTIO ÅR PÅ GÖTEBORGS-POSTEN

Lennart Rosqvist är IT-chef på Göteborgsposten. 1977 började han som nyutexaminerad från journalisthögskolan på tidningen. På den tiden var han den enda arbetsmarknadspolitiska journalisten på GP.

Det var andra tider då. GP hade ett mindre stall av journalister, och färre redaktioner.

- Det fanns en så kallad "allmän" redaktion som hade hand om all sorts nyheter, säger Lennart Rosqvist. Sedan fanns det en liten utlandsredaktion, en stor sportredaktion, och så handelsredaktionen som hade hand om ekonomisk rapportering. Året efter att jag kom in så bestämde tidningen att de måste ha bättre täckning av nyheter i arbetslivet, så jag och två politiska reportrar från den allmänna redaktionen sattes ihop och bildade vår egna lilla redaktion.

LENNART ROSQVIST TAR emot i sitt rymliga kontor några våningar upp i GP-huset, med utsikt över bangården. Han är inte längre skrivande journalist, utan har sedan ett antal år tillbaka en administrativ roll på tidningen som chef för GP.se. Men som reporter på GP under varvsindustrins krisår på 70- och 80-talet kom han att skriva en hel del om

den branschen. Han var del av den första generationen av högskoleutbildade journalister som dök upp i mediebranschen på 70-talet. Innan dess hade vägen till journalistyrket gått genom arbetsplatserna -ville man arbeta på en tidning fick man börja på botten, som tryckare eller redigerare, och arbeta sig uppåt i ett sorts lärlingsskap där man skolades i yrkets alla aspekter genom praktiskt arbete. De akademiskt bildade nykomlingarna förde med sig en annan syn på yrket.

- Vi hade nog en annan drivkraft, säger Rosqvist. Man får kanske tänka på att det var ett ganska oroligt samhällsklimat på den tiden tiden också, med kommunister och vilda strejker och så vidare. En hel del av oss från journalisthögskolan var ju "vänsterfolk". Men jag tror inte någon av oss var ute efter att medvetet försöka förändra samhället till att passa någon politisk agenda. Jag hade som ambition att skildra samhället ur ett mer allmänt perspektiv,

däribland även folket på golvet så att säga. När jag började på GP tyckte jag inte alls om dess typ av journalistik, egentligen ville jag inte ens arbeta här."

HAN FICK DOCK utrymme att göra den typ av journalistik han själv kände var rätt.

- Jag fick göra i princip vilka slags reportage jag ville. Man hade ganska gott om tid på sig, och det förekom aldrig några påtryckningar från chefer eller kollegor att skriva på ett visst sätt, eller undvika vissa frågor och så vidare. Och det gör det fortfarande inte, säger han. Däremot kontrollerades det ju alltid nog att man inte skrev något som inte stämde, för det kunde ju den ansvariga utgivaren ställas till svars för.

Annars menar Lennart Rosqvist att GP, främst dess äldre generation av journalister, vid tiden för varvskrisen var ganska likriktade och politiskt färgade.

-Tidningen var ju väldigt nära förknippad med folkpartiet, säger han. Familjen Hjärne stödde partiet, och till exempel så var ju en av de politiska reporterna på tidningen även folktopartistisk kommunalpolitiker. Där kan man ju fråga sig hur partitillhörigheten påverkade hans journalistik.

HAN försätter:

- Dessutom hade de äldre journalisterna ibland en väl nära kontakt med det ämne de bevakade. Många journalister som skrev om varvsindustrin och hamnen var ju till exempel medlemmar i Göta Älvklubben, där de umgicks privat med lokala politiker och chefer i sjöfartsnäringen. Det är ju svårt att spekulera i detta, men man kan väl tänka sig att den generationens journalister kände sig delaktiga i näringslivet på ett annat sätt än vi, och att detta påverkade deras rapportering, säger Lennart Rosqvist.

ROSQVIST hävdar att högskoleutbildningarna gjort mycket för branschen.

- Jag tycker kvaliteten på journalistiken blivit mycket högre nu än den var på den tiden. Vi från högskolan förstod det journalistiska uppdraget bättre. Jag själv har ju till exempel aldrig varit medlem i publicistklubben, för jag vill inte ha något som komprometerar mitt skrivande. Men sedan måste det finnas plats andra sorter i yrket också, för att vi inte skall bli för likriktade. Flera journalister här på tidningen har till exempel kommit hit från helt andra branscher.

HAN PÅSTÅR sig inte ha givit en mer objektiv bild än sina äldre kollegor av de nyheter han rapporterat om.

- Vi pratade väl inte så mycket om objektivitet, snarare opartiskhet. För kunna skriva objektivt måste man ju ha 100 procent av alla fakta, och det är ju omöjligt. Jag försökte väl ofta ge de anställdas perspektiv på det som hänt, fast när jag gick igenom mina gamla klipp nu så blev jag faktiskt förvånad. Jag trodde jag skrivit fler artiklar där de står i centrum, säger Lennart Rosqvist.

- Jag kan mycket väl tänka mig att era resultat stämmer när ni säger att facket ofta fick stå för de anställdas perspektiv under varvskrisen. Det kan ju ha varit så att många anställda helt enkelt inte

Lennart Rosqvist har sparat alla pressklipp under sina tre årtionden på Göteborgs-Posten. - Man sparar ju allt på datorer nu för tiden, säger han, och där kommer man ju inte åt dem. När han bläddrar genom pärmarna för sjuttiotalet förvånas han av hur lite han faktiskt skrivit om anställda. -Jag hade för mig det var fler, framförallt med tanke på att varven var en sådan stor arbetsplats

Bild: Patrik Johansson

ville figurera med namn och bild, för att de var rädda för represalier. Sedan var -och är- det svårare att få tag på anställda. Chefer och fackrepresentanter har ju kontor och arbetstelefoner där man lätt kan få tag på dem om man vill ha en kommentar, säger han.

Han beskriver dagens ekonomiska journalistik, och journalistik i stort, som mer personinriktad idag. Det är en utveckling som pågått under flera år.

- Man pratar hela tiden om "Humanize humanize", kom nära människan. Man skall alltid hitta en person att ha på bild, och i artikeln. Och det är ju inte fel. Dock tycker jag man kan konstatera att journalistik idag är mer "snapshots", mindre helhetsperspektiv. Det kan bero på olika saker, men det är viktigt att tänka på att det är en helt annan konkurrenssituation idag, säger Rosqvist.

- Förr i tiden var GP den enda tidningen på orten -det fanns väl i och för sig Arbetet också men den brydde vi oss inte så mycket om- och tidningen kom ut på en bestämt tid varje morgon. Stod en nyhet inte i GP så hade det inte hänt, så att säga. Nuförtiden finns ju flera tidningar på nätet, så man måste få ut nyheter nästan i samma stund den händer. Tekniken har gått framåt och blivit effektivare. På sjuttioalet skrev man sin artikel på papper, som sedan skickades till sätteriet. Sedan fick sätteriet skicka vidare artikeln till korrekturen, och om något inte stämde

kunde artikeln skickas tillbaks en eller ett antal gånger tills allt stämde. Idag kan man med hjälp av datorer gå direkt in på tidningssidan och skriva och göra ändringar. Så det är mindre arbete idag, men man har ändå mindre tid på sig att göra en artikel, tror jag. Trycket är större, säger Rosqvist.

ROSQVIST HÅLLER med om att experter fått större utrymme i dags- och kvällspressens rapportering på senare tid.

- Det började väl egentligen efter Palmemordet, säger han. Då blev det att man ofta ringde upp kriminologer och psykologer och liknande för att få kommentarer och utlåtande. Och inget fel i det. I bästa fall för

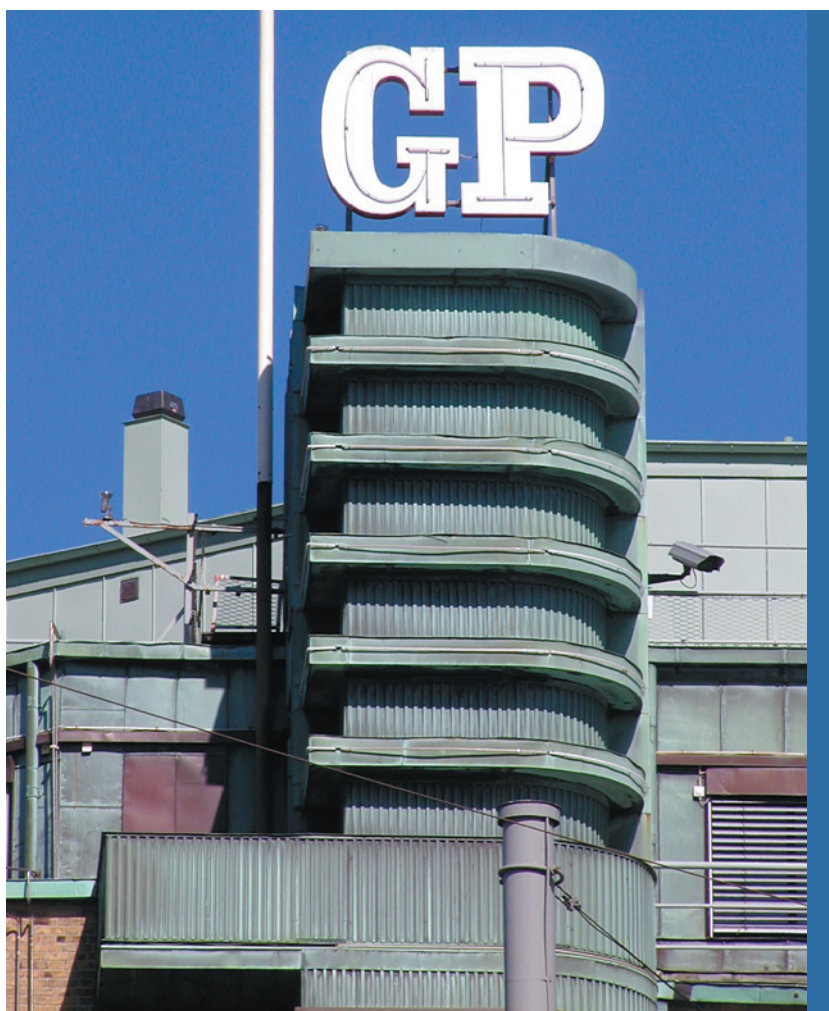
experter in fler röster och perspektiv i rapporteringen. Förr i tiden var det kanske så att journalisten själv fick stå för expertrollen, tolka och kommentera och så vidare, säger Rosqvist.

HAN HÅLLER inte med om att media idag underblåser den ekonomiska krisen eller utmålar anställda som offer i onödan.

- Folk som varslas eller sägs upp *är* ju offer. Likadant med hur vi skriver om den ekonomiska krisen: Det är inte fel att använda ordet kris, för det är precis vad det är. Jag vet att många tycker att tidningarna bara skriver om elände hela tiden. Det har ju till exempel startats en tidning i protest som heter "Goda nyheter", och som

Göteborgs-Posten är en anrikt tidning, men marknadsituationen har tvingat den att göra förändringar på senare år.

Bild: Patrik Johansson

bara skriver om just goda nyheter. Grundaren är en gammal redare, vilket ju är ett lustigt sammanträffande. Detta tycker jag är fel. Man måste visa komplexitet, och det inkluderar oftast negativa händelser. Däremot tror jag det är väldigt viktigt att ge en positiv vinkling när man skriver om otrevligheter. Att visa ljuset i tunneln på situationen, säger Rosqvist.

HAN fortsätter:

- Hade du frågat mig för trettio år sedan så hade jag inte alls svarat så. Då ville jag skildra samhällsproblem, lyfta fram missförhållanden. Men där har jag ändrat ställning. Media får inte bara vara en domedagsmaskin. Man kan inte bara måla allting nattsvart, utan även visa när "offret" reser sig, säger han.

Patrik Johansson

Göteborgs-Tidningen har minskat i storlek sedan det togs över av Bonnierkoncernen. Tidningen är numera en mindre lokal avdelning av Bonnierägda Expressen

Bild: Patrik Johansson

FEM FRÅGOR

till Björn Lindsten, redaktionschef på GT

Har tidningen någon redaktion speciellt inriktad på ekonomisk rapportering?

- Nej.

Vem har då hand om rapportering från fordonskrisen?

- Vi har alla nyhetsreportrar arbetande på nyhetsredaktionen med nyhetschefen som arbetsledare. Några av reporterna har bättre baskunskaper/kontakter om/på Volvo och Saab men i princip kan alla få skriva om fordonskrisen.

Har ni några journalister anställda på tidningen som med specifik uppgift att skriva om ekonomiska frågor?

- På Expressen finns en motorredaktör som är den som skrivit mest om fordonskrisen, många av hans artiklar har bara gått i GT.

Vad har han för kompetens på området (Akademisk utbildning?)

Motorredaktören har inte något av det ni bedömer som kompetens. Däremot massor av sånt som jag bedömer som betydligt viktigare (stor kunskap om bilindustrin, kontakter, journalistsisk skicklighet etc).

Har ekonomisk rapporterings utrymme förändrats sedan GT köptes av Expressen 1998?

Nu är vi som jobbar på GT endast fokuserade på att bevaka Västsverige. Drt som händer bortom spridningsområdet sköts av Expressen och i viss mån KvP. Tidigare fick vi ju lägga kraft på hela världen, å andra sidan hade vi mer folk då. Så i stort är situationen oförändrad.

HUR KÄNNNS DET?

HUR MEDIA SKILDRAR DE ANSTÄLLDA VID EKONOMISKA KRISER

Från att ha varit i det närmaste osynliga så har anställda på krisdrabbade företag tagit steget in på tidningarnas förstasidor. Om att synas är att finnas så har journalisterna under de senaste 30 åren varit med att skapa en ny aktör på den ekonomiska journalistikens arena.

Var det bättre förr? Det beror naturligtvis på vad man menar var bättre, men om du tillhörde den grupp människor som lite slarvigt kan kallas anställda och ville göra din röst hörd i det lokala mediebruset under 1970-talet så är svaret definitivt nej.

Att skildra de anställdas villkor under, vad som i efterhand blivit känt som varvskrisen, innebar att man pratade *om* anställda, inte med anställda. Det närmaste man kommer under storvarslen på Göteborgs varv under åren 1975 och -76 är en artikel i Arbetet Väst i samband med nedläggningen av Lindholmsvarvet.

– Vi accepterar inte stillasittande besked om varvets nedläggning från företagsledningen.

Även om man inte skriver i klartext vem som uttalat dessa ord, och det är troligt att de tagit vägen via ett fackombud, så verkar det i efterhand som att det här är det närmaste en egen röst som varvsarbetarna gavs i Göteborgspressen under mitten av 70-talet.

För även i denna tidning så hör det här till undantagen. Göteborgs-Tidningen har uppenbarligen också pratat med varvsarbetarna i artikeln "Vild strejk på Lindholmen",

men det anges inte i texten och inga citat står att finna. Artikeln beskriver en eftermiddags lugn arbetsvägran och diskussioner, kvällspressens rubriksättningar verkar inte ha förändrats så mycket i alla fall.

I Göteborgs-Posten däremot så finns inte ett enda citat, eller ens en markör som antyder kontakt med varvsgubbarna, att finna under två års rapportering. Det är kanske än mer uppseendeväckande om man betänker att tidningen regelbundet publicerar namn och bilder på varvsveteraner som nått pensionsåldern och man har en daglig spalt som heter *Göteborgs hamn* där man listar alla större skepp i hamnen.

När det gällde de anställda på varven som talades de som sagt om, inte med. Ofta så var de inte mer än siffror för läsaren. "Eriksberg

Samma nyhet ges olika storplats i olika tidningar. Här GT och GP.

har idag 6000 anställda. Varvskommissionen beräknar att 1200 av dessa platser kommer att tas bort tills 1978", är ganska typiskt för hur det kunde se ut. Följaktligen kunde anställda figurera som aktörer, rentav huvudaktörer, i en artikel, utan att egentligen kommentera sin egen situation.

Man kan därför definitivt anse att förändringen i aktörskategorin Anställda är större än vad som framgår i den kvantitativa undersökningen (se graf på s.3.)

De få gånger man ville veta de anställdas åsikter var det facket som uttalade sig. De här uttalandena hade ofta starka drag av schablonisering, där ett uttalande kunde ha använts vad som än hänt, och talade mest i svepande ordalag om hur besvikna eller oroliga de anställda tydligen var.

Kris på Volvo

Snabbspola fram till 2008 och öppna en Göteborgstidning efter något av de storvarsel som drabbat Volvo under den senaste tiden så är det uppenbart att något har hänt med pressens syn på varslade anställda.

Talet över de anställdas huvud har inte nödvändigtvis försvunnit, men det har i alla fall kompletterats med de anställdas egna ord. Det minsta man kan förvänta sig om ett nytt varsel skulle meddelas imorgon är

att journalisterna pliktskyldigt väntar utanför porten för att fråga de anställda, hur känns det?

I Göteborgs-Posten, den svenska tidning som rapporterat absolut mest om varslen på Volvo, så är numera att ha med anställdas reaktioner en given komponent i rapporteringen.

För det mesta när anställda förekommer så är det på ett, i brist på bättre ord, pliktskyldigt sätt. Tidningens reportrar väntar utanför grinden till fabriken och försöker få kommentarer från de hemåtvändande anställda. Det är här frågan "Hur känns det?" kommer fram, och visst så är det en viktig komponent, men inte allt. De här artiklarna är sällan mer än en samlig citat staplade på varandra, de förekommer bara i tidningar där man redan vänt på varenda annan sten så det finns ingen mer bakgrundshistoria eller nyhet att berätta om. Men även om det är en ganska pliktskyldig rapportering så tillåts de anställda att prata relativt fritt. Man får när man läser dessa artiklar intrycket att det var svårt för reportern att få dem att säga någonting alls.

Ibland så lyfter det också från den vanliga staplingen av citat, som i den korta artikeln där tre truckförare under en eftermiddag i sensommarsolen diskuterar valet av ny vd.

Den andra typen av reportage utspelar sig hemma hos en anställd. Personen får prata, till synes, relativt fritt om sin arbetshistoria, syn på ledningens beslut och så vidare. Det är väldigt känslostyrda reportage, och det uttrycks så gott som alltid någon form av oro för framtiden.

Värt att notera är även att det här är den enda typen av texter från fordonskrisen där kvinnliga huvudpersoner är fler än de manliga.

Kvällspress

Det finns en tydlig skillnad hur morgon- och kvällspressen skildrat fordonskrisen och uppsägningarna på Volvo. Framförallt så är det i skildringen av de anställda som det märks. En del skulle kanske kalla det offerjournalistik, och en förstasida med rubriken "Krisens ansikten" komplett med porträttbilder av

ledsna Volvoanställda kan lätt tolkas så. Skillnaden är att i GT så är de anställda som förlorar jobbet nyheten, medan i Göteborgs-posten så är den en del av nyheten, och ibland bara ett bihang till den.

Ett tydligt exempel på hur mycket tidningarna kan skilja sig i fokus är Örjan Mattsson som i september förra året presenterade en namninsamling han gjort bland sina kollegor på Torslandafabriken för handelsminister Sven-Otto Littorin. Syftet var att ställa krav på regeringen att ge klara besked om vilka hjälpinsatser man var villig att sätta in för att stödja bilindustrin, och att få reger-

ingen att sätta press på Ford att skjuta till pengar.

GP ägnade ärendet en spalt, och lät sedan saken bero. GT däremot gjorde mittuppslag av saken och följde till och med upp artikeln några dagar senare. Innehållsmässigt så kanske det inte var någon större skillnad på de olika artiklarna eftersom GT:s uppslag bestod mest av stora bilder. Men nyhetsvärderingsmässigt så kunde skillnaden knapast ha varit mer slående.

Nu och då

Att se skillnad mellan 1970-talets varvskrisrapportering och dagens skildring av de anställda är naturligtvis inte svårt. Helt plötsligt så fanns de bara där. En möjlig förklaring som flera personer nämnt är proffessionaliseringen av journalistyrket. De högskoleutbildade journalisterna hade ambitioner att skildra en annan verklighet än de som kommit före hade beskrivit. Kanske fanns dessa ambitioner även tidigare på vissa håll. Arbetet Väst hade regelbundet intervjuer med avgående varvsarbetare, men det handlade aldrig om den förestående krisen, utan var bara ett sätt att tacka av de gamla männen.

Men det kanske ska nämnas att de få gånger som nämndes då Arbetet och GT till synes varit i kontakt med anställda under varvskrisen så diskuterades en olaglig strejk, och vore det inte för det så kanske de anställda gjort sitt intåg i pressen tidigare redan då?

Odd Södersten

Dick Henriksson, journalist på GP
Bild: Patrik Johansson

ATT SKILDRA DE UTSATTA JOURNALISTENS DILEMMA

Att skriva om de drabbade i sviterna av en kris är en konst. Ekonomiska kriser är inget undantag. För Dick Henriksson blev det en hederssak att undkomma schablonrapporteringen av den varslade uppträngd motföretagets grindar av ett medieuppbåd, och ge Volvo anställda det utrymme de förtjänar.

Dick Henriksson tar god tid på sig innan han svarar på varje fråga. Böjer huvudet en aning bakåt och stirrar upp i GP-husets takfönster, högt ovan. Ett gott tecken. Det tyder på att svaren, när de sent om sidor kommer, blir genomtänkta och uppriktiga.

- Det finns en risk, när man skriver om de anställdas situation under fordonskrisen, att man blir för medkännande, säger han. Som stående med sitt på det torra kan jag lätt ledas att tycka synd om ett par c.a 30-åringar med en nyfödd dotter. Man måste undvika den typen av sentimentalitet.

Ett mittuppslag ur Göteborgspostens söndagsupplaga ligger uppslagen på bordet. Dick Henriksson pekar på olika delar av reportaget, berättar om hur ett arbete som pågått sedan hösten förra året nu slutligen presenteras i tryck.

-GABRIELLA OCH ANNIKA har vi haft med i tidningen

vid tidigare tillfälle, säger han och pekar på de två före detta Volvoanställda kvinnor som är medverkar i reportaget.

Christina med, fast hon är med i tisdagens GP. Han kallar de medverkande vid förnamn.

Reportaget heter "Sista dagen på Volvo" och handlar om två anställda, Gabriella Nyberg och Annika Johansson, under och efter deras sista tid på Volvo. Reportaget kommer även att följas upp vid senare tillfälle, för att se hur det går för dem även efter uppsägningen.

- Jag och Bengt Kjellin (fotografen) fick idén när vi tröttnat på hur vi använde anställda i rapporteringen. Vi körde ständigt stilen att stå utanför grindarna och ställa några dumma frågor, typ "hur känns det" till de anställda när de gick förbi. Det blev aldrig bra, hamnade oftast i någon enkätspalt. Jag kände jätkligt obehag inför denna typ av journalistik. För mig kom beslutet när jag frågade en kille hur det kändes och han tittade

Den 9 december gjorde Annika Johansson sin sista dag på Volvo PV. Två månader senare började hon ett nytt jobb. – Jag känner mig mera ödmjuk nu. Jag tog itu med min situation och så har jag haft tur, säger hon.

Anställda

Krisens krönikörer

”Ja, den förra artikeln har en ganska negativ klang, och den här en positiv. Men det är inte jag som friserat sanningen så för att få snyggare balans reportaget. Skulle vilja påstå att Gabriellas och Annikas situation är ungefär som jag framställt den. Det har väl lite med deras ålder att göra: Annika är några år äldre, så hennes tillvaro är lite tryggare.

”Det här var något av en kompromiss: Vår redaktör hörde av sig till oss och ville ha en enkät till vårt reportage, tämligen omgående.

Nu ville vi ju som sagt var inte göra enkäter av anställda, men vi visste att vi inte skulle komma ur det så vi bestämde oss för att använda alla sorters berörda människor vi kunde komma på *utom* just anställda.

Vi pratade med många fler än de som slutligen kommit med här, bland annat killen som kör bussen till Volvo på morgnarna. Vi tog med någon från GP också för att inte skymma att även vi själva påverkas av krisen.

talande för deras situation. Sedan finns det en del vi ansett på ett eller annat sätt kunnat skada de medverkande. Det kan vara en del privata saker som de inte skulle tjäna något på att få ställt ut till allmänt beskådande. Och det fanns ett läge där en av de medverkande berättat något om bolaget som är snudd på affärshemlighet, och jag var rätt säker på att det hade givit henne problem med arbetsgivaren om vi inkluderat det, säger han.

DICK HENRIKSSON ÄR ännu en veteran på GP, och var verksam som journalist redan under varvskrisen. Liksom Lennart Rosqvist håller han

med om att anställda fått en klart större roll sedan dess, och att en del beror på journalisternas synsätt. –Jag kan inte påminna mig att vi någonsin gjorde något liknande reportage på den tiden. Det låter pinsamt att säga det idag, men jag tror vi hade en rädsla för att använda oss av anställda på den tiden. En brist på tro på att de kunde tillföra något. Vi var för låsta i ovanifrån- perspektivet, säger han.

HENRIKSSON STRÄCKER på sig i stolen, tänker efter igen innan han fortsätter.

–Jämför man med andra tidningar idag skulle jag dock säga att GP har

landets bästa branschbevakning av fordonsindustrin. Vi har geografiskt nära till Volvo och Saab, ingen slår vår bilindustrireporter Stephan Lövgren på fingrarna när det gäller expertkunskap, och som reporter ges man tid att även göra tidskrävande reportage, där man skapar mer än bara massmedialt amalgam. Jämför man med till exempel GT så är de mer förtjusta i att framställa anställda i offerrollen. På GP berättar man om personerna. I GTs regi hade det inte blivit Gabriella som beskrivs utan ”offret”, avslutar Henriksson.

Gabrielle Nyberg, arbetslös
Bild: Bengt Kjellin

GÄST HOS VERKLIGHETEN VAD EN DRABBAD TYCKER OM SIN ROLL I MEDIA

En människa i en nyhetsartikel består av några citat och en bild eller två, inrymt på en tidningssida. För en utomstående finns det väldigt lite som skiljer henne från uppduktade figurer i böcker.

Men bakom ansiktet på löpsedeln finns en person av kött och blod. Att prata med Gabrielle Nyman om hennes medverkan i reportaget "Sista dagen på Volvo" ger en tankeväckande, omvänd syn på medias framställning av krisdrabbade

Tjugo timmar kvar till deadline och vi har till slut fått tag på kontaktuppgifter till en av de medverkande i söndagens reportage i GP. Det blir lagom att ringa upp och göra en telefonare, få några kommentarer och fylla en artikel på c.a 3000 tecken. Bilder på tjejen kan vi ta in från GP-alstret. Perfekt.

Ett par signaler går fram innan Gabrielle Nyman svarar. - Hej, kan du ringa upp om en kvart, frågar hon på grov göteborgska. Jag gör välling åt min dotter Vilda. Femton minuter senare, med Gabrielle åter på tråden,

är målsättningen solklar. Fråga hur hon tycker att reportagets framställning av henne stämmer överrens med verkligheten, få några bra citat, tacka för sig. Så, Gabrielle, vad tycker du om reportaget?

GABRIELLES RÖST går upp en oktav av återhållen känslomhet.

- Jo när vi gjorde reportaget så kände jag mig just så otrygg. Jag vet ju fortfarande inte hur det ska gå, om jag får ut någon A-kassa i tid. Får jag inte det så kan ju

jag och Johan och Vilda få säga upp lägenheten, för vi kan inte betala hyran.

Hon säger det opåkallat. Det var inte så frågan löd. Det är som om det är något hon vill få ur sig, tala om för någon. Och det är precis detsamma som hon sagt i reportaget.

PLÖTSLIGT STÅR man svarslös. Man hade naivt förväntat sig att intervjun skulle gå precis som de går i vanliga fall, med presstalesmän på Volvo eller handläggare på arbetsförmedlingen. I de fallen är intervjun yrkesmässig och saklig, man ställer kortfattade frågor och får snabba svar. Och alla vet ju att när man skriver reportage om folk överdriver man en smula, dramatiserar för att få en bra text. Det är ett skådespel. Säkerligen är väl Gabrielle i verkligheten inte i så utsatt, så bitter, så otrygg som hon framstår i reportaget, utan go och glad och bekymmerslös? Tydligt är det inte så. Tydligt kom Henriksson närmare verkligheten än man kunnat tro i sitt reportage.

- NÄR VI GJORDE reportaget så satt vi och pratade precis som vanligt. Dick och Bengt sa det redan första dagen att "var naturlig bara så fotograferar vi dig o så där utan att störa". De försökte aldrig regissera mig, säga åt mig att göra si eller så inför kameran eller få mig att prata om vissa saker. Men vi pratade ju om allt möjligt, inte bara om Volvo, säger hon.

Henriksson och fotografen Bengt Kjellin följde med henne några timmar en dag på jobbet. Antalet timmar de under reportagets gång suttit i hennes hem, fiket och småpratade är många fler. Utav det material som de båda journalisterna samlat på sig under dessa samtal har endast en bråkdel använts i reportaget. De citat som använts har sagts i verkligheten, de beskrivningar som givits om hennes sinnesstämning stämmer, säger hon, precis. Den resulterande, ganska dystra framställningen av Gabrielles livssituation är tyvärr väldigt akkurat. - Jag är verkligen jättenöjd med hur reportaget blev, säger Gabrielle med eftertryck. Det var exakt så jag kände det de där sista dagarna på Volvo.

UNDER INTERVJUN glider hon gång på gång återigen ifrån frågorna, och in på sina farhågor inför framtiden. Som intervjuare i andra änden av tråden måste man ta det väldigt varligt, inte säga något oaktsamt eller verka ointresserad av hennes situation.

Och då är man ändå ute efter något helt annat i intervjun. Om man kontaktat henne i syftet att faktiskt skildra hennes situation måste man förmodligen vara än mer varlig: Då skall man faktiskt diskutera arbetslöshet, pengabrist och moderskap, försöka återge det så ärligt som möjligt, inte bara nicka förstående och diskret byta ämne. Det måste vara svårt, mycket svårt. Risken är stor att man behandlar det

för lättvindigt, att man av lathet eller ren feghet inte går på djupet utan nöjer sig med att stå vid grindarna och fråga hur det känns. Eller så går man för långt och framställer de drabbade nattsvart. Som något de inte är, handfallna och hjälplösa.

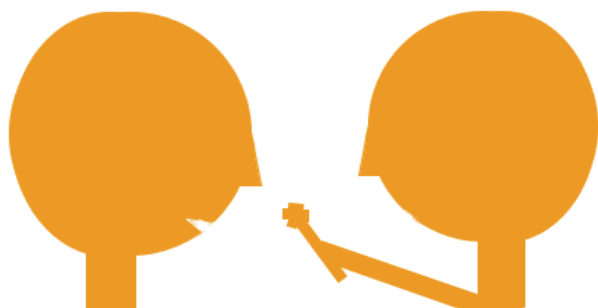
ATT HENRIKSSON kunnat uppamma empati nog för att genomföra ett reportage med det syftet, och dessutom lyckas göra det så bra som han av allt att döma gjort, tyder på skicklighet som journalist och ett uppriktigt patos för de drabbades situation i fordonskrisens spår.

Tydligt saknas endera av dessa egenskaper hos många journalister idag. I en undersökning GP gjorde hos sina läsare under hösten var ett av de bestående intrycken att läsare störs av att GP allt för ofta platt beskriver människor som offer. Enligt Henriksson var det bl. a de undersökningsresultaten han tog fasta på när han tillsammans med Bengt Kjellin försökte sig på ett lite annorlunda tilltal.

I DAGENS medieklimat har journalister troligtvis oftast inte tid att lägga lika mycket arbete på ett reportage som Henriksson ägnat åt Gabriella och de andra f.d Volvoarbetarna. För att åstadkomma ett reportage som "Sista dagen på Volvo" måste man också vara beredd att ge något av sig själv till de medverkande, inte bara ta. Det kan vara småsaker, samma typ av detaljer som man i gengäld vill ha av den man intervjuar.

- Dick är ju Manchester United-fan precis som jag och Johan, berättar Gabriella. Så jag tror det var därför han skrev i reportaget om hur jag och Johan drömde om att säga "yes" till varandra på Old Trafford. Hon kallar journalisten vid förnamn. Och hon vet att han är Manchester United fan. En liten grej att som journalist dela med sig av, men förmodligen mer än de flesta som intervjuas i GP får veta om sin intervjuare.

Patrik Johansson

EXPERTERNA: De nya agendasättarna

Tusentals människor förlorar jobben, ledningar omstrukturerar, chefer tillsätts och avsätts, facket rasar. Menden mesttongivande parten i rapporteringen om fordonskrisen är en som inte har något formellt intresse alls i konflikten, experterna.

Under 1970-talet var det ingen av de stora Göteborgstidningarna som uttryckligen använde sig av experter på nyhetsplats. De gånger som en expert klev fram och gav sin syn på varvskrisen skedde det på ledarsidorna. Faktum är att GP inte verkar ha haft någon typ av ekonomiexpert på hela tidningen under åren 1975-1976. När en utomstående analyserande röst vid ett tillfälle behövs i en artikel refererar GP till och med till DNs ekonomiska expert.

Kanske använde man sig av någon form av experter redan under varvskrisen, men det angavs aldrig explicit i texten. Om en expert tillfrågades i samband med artiklarna, filtrerades alltid deras ord genom journalisten. Det närmaste man kommer citerade expertkällor under varvskrisen är när styrelsemedlemmar hos de stora rederierna och varven tillåts göra långa utläggningar om krisens orsaker och möjliga lösningar.

Experter i den ekonomiska krisrapporteringen är alltså ett relativt sentida fenomen. Enligt Håkan Lindhoff så är det inte förrän det tidiga 90-talet man började se journalister som själva uppträdde som experter och fritt byter fram och tillbaka mellan expert- och journalistrollen. Eller till och med axlar båda rollerna samtidigt. Under den period under det tidiga 90-talet som Lindhoff beskriver i *Stat marknad & kris* finns det fortfarande en stark

åtskillnad mellan nyhetsartiklar och åsiktsmaterial vilket främst återfinns på ledarsidorna. Han noterar dock att det har börjat ske en uppluckring av den tidigare strikta genreuppdelningen mellan tidningens sektioner då bland annat analyser, krönikor och kolumner har börjat leta sig in på tidningarnas ekonomisidor.

Under de senaste 15 åren så verkar den utvecklingen ha slagit igenom såpass mycket att olika typer av tyckanden och skribenters egna åsikter har blivit centrala för viss typ av nyhetsrapportering.

GÖTEBORGS-POSTENS rapportering kring den pågående fordonskrisen är ett av de nyhetsfält där olika typer av analyser och expertkommentarer tar en central plats i rapporteringen.

De stora analyserna i GP tar för det mesta sitt avstamp i att försöka ge en slags helhetsbild av situationen. Det är uppenbart när man läser texterna att skribenten har gedigna kunskaper på området och texterna har en pedagogisk orsak och verkan uppbyggnad och för det mesta känns det inte som analyserna tar ställning utan de håller sig relativt neutrala. Men det finns del markörer i texterna som talar om att det rör sig om åsikstexter. Skribenten använder sig till exempel en hel del av retoriska frågor, ibland av honom själv besvarade, som tydligt

visar var han står, och i fortsättningen även var läsaren bör stå, i frågan.

Vanligtvis så är det bara skribentens egen röst som hörs i artiklarna och de enda andra aktörer som förekommer refereras i brödtexten, men ibland så blandar man in intervjuer i analyserna. När så är fallet så blir det genast mycket svårare att urskilja var nyhetsartikeln slutar och analysen börjar, och vad som är tolkningar utifrån den citerade intervjun och vad som är skribentens egna åsikter.

ÄVEN OM de flesta analyser håller sig inom objektivitetens ramar så faller en del texter klart utanför ramen för vad som kan kallas objektiv journalistik. Dagarna efter jättevarslet så skriver tidningens politiska kommentator, i en analysartikel, att trots att regeringen verkar handfallen och ovillig att agera kraftfullt för att mildra effekterna av fordonskrisen så har man gjort, och fortsätter att göra mycket viktiga insatser. Skribenten fortsätter sedan med att angripa oppositionens föreslagna åtgärder som verklighetsfrämmande populism. Tonen är snarlik, för att inte säga identisk den som används på ledarplats i tidningen.

Det är dock inte alla experter som är i tidningens egen regi. Chefer på Västsvenska handelskammaren, Fordonskomponentgruppen och liknade företag och organisationer intervjuas

i på grund av sina expertkunskaper på bilindustrin. Vanligtvis får de här experterna svara på frågor om ett specifikt ämne, eller ett nytt ledningsbeslut, det mer övergripande analyserna står tidningens egna skribenter för. Istället för övergripande analyser och historik ombeds dessa experter däremot oftare än de egna experterna att sja om framtiden.

I KVÄLLSPRESSEN ser användandet av åsiktsmaterial på nyhetsplats helt annorlunda ut än i Göteborgs-Posten. Även här är olika experters tyckande en viktig del av nyhetsrapporteringen kring Volvo, men istället för de analyser som kännetecknar rapporteringen i GP använder man sig av vad man kallar nyhetskrönikor. Här handlar det inte om att försöka ge ett större perspektiv utan det är fråga om ett helt subjektivt tyckande från skribentens sida. Man har även en förmåga att nästan enbart fokusera på spekulationer om framtiden, till skillnad från morgonpressen där man ger mycket bakgrund men är försiktigare med att försöka spå framtiden.

Det framgår inte heller riktigt genom att läsa texterna om det är så att skribenterna faktiskt kommenterar på grund av sina goda kunskaper på området, eller om de gör det på grund av att man redan har ett medium som kräver en kommentar.

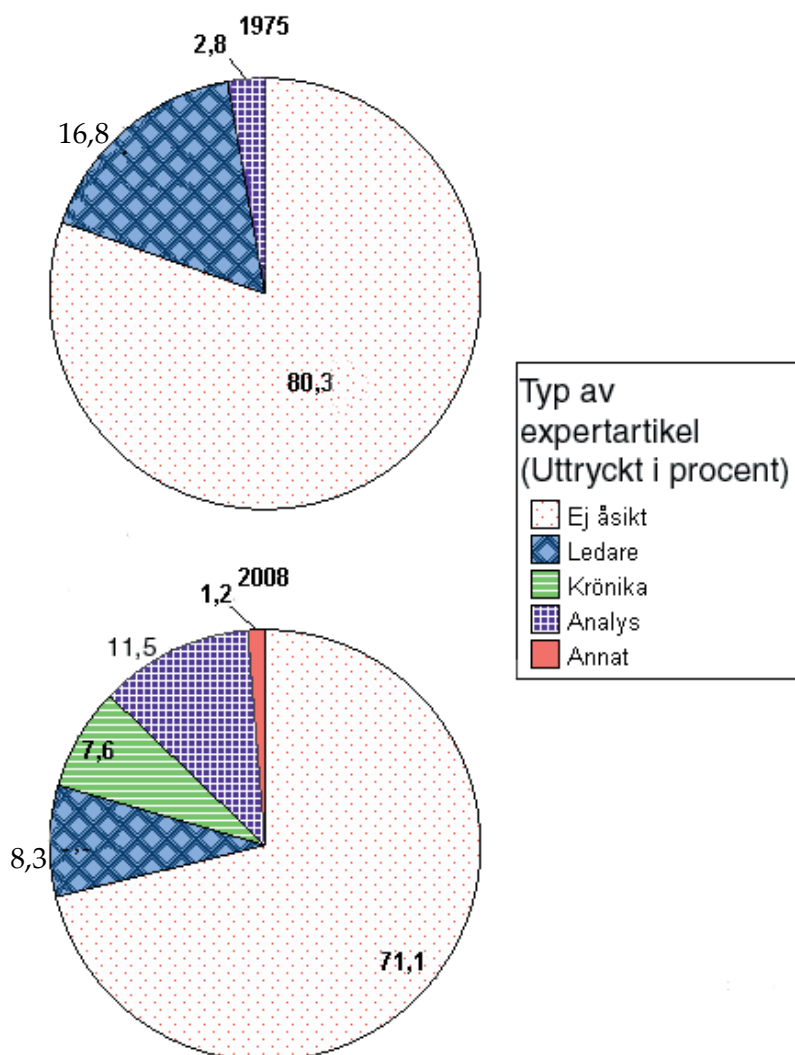
Vid minst ett tillfälle så använder man sig även av en motorjournalist som får komma in och analysera fordonskrisen. Det här är något som aldrig verkar förekomma i GP, trots att man har en hel extra tidning om motor en gång i veckan. Artikeln handlar egentligen om Volvos nya stadsjeep XC60, men den ger också en genomlysning av Volvos nuvarande ekonomiska situation och diskuterar hur den negativa trenden skulle kunna vändas. Det här är ironiskt nog den text som mest liknar det analysmaterialet som finns att läsa i Göteborgs-

Posten. Artikeln i fråga har rubriken *Räddaren i nöden*, en rubrik som även GP har använt sig av. Men i det fallet så handlade det om den nytilträdde vd:n Stephen Odell.

FLER PERSONER som inte har något intresse i konflikten har fått en central del i den ekonomiska rapporteringen. Men det har skett till priset av att en stor del av materialet är blivit åsiktsbaserat. Maxwell McCombs skriver att de vinklingar som media gör på en nyhet riskerar att överföras på hur läsarna tänker om en specifik händelse. Om det rör sig om medvetet vink-

lat redaktionellt material så blir det naturligtvis extra problematiskt. Och med det i åtanke kan man konstatera att en person som bara läst GTs rapportering om fordonskrisen troligtvis kommer att ha en betydligt dystrare syn på Volvos framtid än en person som bara läst GP.

Odd Södersten

...kanske. För att ta
in och bli delägare.

ANALYS

**Stephan
Lövgren**

om Fords plan att
tvinga AB Volvo köpa

I går ko-
officiella
sen på att Fo
Company ef
ägande aktiv
ker sälja Volv

Det som t
kallats en st
översyn är
”nästa fas”
taljerade
ner med

HAN KALLAS EXPERT

STEPHAN LÖVGREN ANALYSERAR SIN EGEN ROLL

Han är Göteborgs kanske viktigaste åsiktsbildare i fråga om fordonskri-
sen, tillika en av landets största auktoriteter om den västsvenska for-
donsindustrin, men expert vill Stephan Lövgren absolut inte kallas.

Stephan Lövgrens arbetsdag består av att bevaka världens bilindustrier, han reser runt till många av världens största bilsalonger och träffar branschfolk och företagsledare. Men när han får frågan om hur han ser på sin roll som expert så slår han bakut.

– Det har jag aldrig kallat mig själv för. Jag är bilindus-
strireporter.

Han verkar faktiskt bli lite irriterad över frågan. Han medger dock att hans karriär har kommit till en punkt då

andra medier har börjat kontakta honom när något hänt på Saab eller Volvo. Han säger att det är ovanligt att en journalist ges möjligheten att resa, besöka bilmässor och träffa företagsledare på så sätt som han får.

Vägen till toppen av den svenska bilindustri bevak-
ningen har inte varit kort. Stephan Lövgren började redan på 60-talet arbeta som grafiker på Göteborgs handels- och sjöfartstidning. Vägen inom branschen har sedan gått via nyhetsreporter och biltestare till ekonomireporter med

sjöfart och SKF som bevakningsområden. 1982 så hann han med sin formella journalistutbildning på dåvarande Journalisthögskolan (JH), numera JMG.

Trots hans smala bevakningsområde där det av naturliga skäl bara finns ett begränsat antal källor så känner han inte att det finns någon risk för att det utvecklas ett ömsesidigt beroende mellan honom och de personer han är satt att bevaka.

– Redan innan jag började med att bevaka fordonsbranschen, när jag skrev om segling, så insåg jag att man aldrig får hamna i en beroendeställning till de man intervjuar säger han.

Han ser däremot andra potentiella problem med att samma personer

ofta återkommer i rapporteringen, men påpekar samtidigt att det inte är något som är specifikt för hans bevakningsområde.

– När journalister väl hittar någon som vill uttala sig så återkommer de personerna nästan alltid gång på gång i rapporteringen. Det blir för journalisten lätt att identifiera vem som kommer att säga vad, och det finns en fara i att det blir statiskt.

MED SÅ SPECIALISERADE kunskaper och källor som för det mesta består av företagsledare, eller andra personer med expertkunskaper så medger han att det finns en risk att vissa perspektiv går förlorade. Men han påpekar att det inte är självklart att han alltid får bestämma, utan man försöker ha en samsyn på ämnet på redaktionen.

– Det händer även att jag ifrågasätter varför det saknas uttalanden från arbetare i materialet. Men det ligger även i sakens natur att fråga

den ansvariga när något händer. Om det sker en stor händelse på Volvo så är ledningen de första man pratar med. Eftersom de har fattat beslutet så är de relevanta att prata med. Om det gäller ett varsel så är det sen facket som får

uttala sig eftersom de kommer vara den andra parten i förhandlingarna. De anställda ställs sedan bara inför ett fullbordat faktum, de skildras som offer eftersom de i den här situationen är offer.

Han nämner även andra faktorer som gör det problematiskt att få med de anställdas perspektiv i rapporteringen.

– Problemet med att prata med folk på fabrik är att de är unga och rör på sig. Om man hade numret till någon för ett halvår sedan

så betyder inte det att de jobbar kvar nu. Det är även svårt att hitta någon som bryr sig om det inte är just deras avdelning som varslen berör.

Om framtiden för journalister med så specialiserade spetskunskaper som han själv så tror han att det kommer minska i betydelse.

– Det kommer alltid behövs folk med spetskompetens, inte bara inom ekonomijournalistik, utan inom alla områden. Tyvärr så tror jag att det kommer att försvinna och vi kommer ha fler allmänjournalister som tvingas lita mer på utomstående källor.

Som exempel ger han redaktioner utan en specialiserad ekonomiredaktion där uppemot 90 % av ekonominyheterna kan bestå av omskrivningar från andra källor. Hur ska man utan att veta något om ekonomi kunna veta om det man återger är sant frågar han sig.

Odd Södersten

DE ANDRA: CHEFER, POLITIKER, FACK OCH ÄGARE

Ekonomisk rapportering har en snarlik rollista vid varje nyhetstillfälle. Samma kategorier människor får gestalta och kommentera händelsen, och deras repliker är oftast identiska gång efter annan. De vanligast förekommande aktörerna är ägare och chefer, politiker och fackliga representanter.

Ytterst sällan får andra komma till tals. Nuförtiden får även anställda och experter yppa sina åsikter med jämna mellanrum. När nya aktörer blir på modet påverkar detta maktbalansen för hela rollistan. Det är trång om saligheten på nyhetsplats.

DET STATISKA förhållandet i de olika aktörernas roller är påtagligt, även om fördelningen i hur stort utrymme de ges, och hur ofta de förekommer, förändrats något. Chefer och ägare får oftast kommentera bolagets situation, och analysera varför bolaget hamnat där det hamnat samt hur framtiden kommer att se ut för det. Politiker får oftast förklara hur bolagets situation påverkar lokalbefolkningen och svenska folket som helhet, det vill säga om det kommer att innebära skatthöjningar, ökad arbetslöshet och så vidare.

FACKLIGA REPRESENTANTER får föra de anställdas talan och ge fotfolkets perspektiv på situationen, om än på makronivå. De anställda å sin sida figurerar främst i syfte att gestalta konsekvenserna av situationen, genom att föra ned rapporteringen på en mikronivå där enskilda individers påverkan skildras med konkreta exempel. Experter förekommer som utomstående, opartiska bedömare och analyserare av situationen, någon

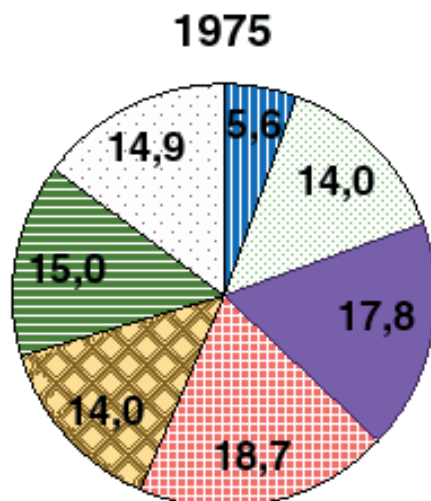
som kan ge en insatt kommentar och dessutom gärna drista sig att ge personliga betraktelser och rentav förslag på lösningar av situationen.

DENNA FASTA OCH oförändeliga fördelning av funktioner skall inte nödvändigtvis ses som ett missförhållande: En chef kan knappast tillföra något annat till en artikel än just den funktion de nu innehar. De skulle till exempel vara illa lämpade att gestalta de sociala konsekvenserna på mikronivå, så som anställda traditionellt får göra. "Nu måste jag sälja min ena Mercedes" är knappast en kommentar representativ för sviterna av en ekonomisk kris. Likadeles skulle en 17-årig montör vid det rullande bandet rimligtvis inte kunna ge en trovärdig eller tillfredsställande bedömning av koncernens finansiella situation.

DÄREMOT FINNS förändringar i hur stort utrymme de olika aktörerna ges i rapporteringen från en given ekono-

misk krissituation. Detta torde vara indikativt för hur tidningen resonerar kring den. Den klara ökningen av anställdas förekomst i rapporteringen sedan varvskrisen är ett exempel: De tilldelas fortfarande rollen av offer, men är nu en större del av nyhetsbilden. Så vad beror detta på, och vad kan man dra för slutsatser av det? Vad de anställda anbelangar beror ökningen förmodligen främst på medias rörelse mot personifiering, att metoden att låta individer gestalta större sammanhang nu ligger journalister närmare till hands och att anställda är ett tacksamt motiv för att visa på sociala konsekvenser. Men man skulle även kunna spekulera i andra orsaker: Är oron hos tidningar för negativa sociala effekter av fordonskrisen större än vad oron för varvskrisen var? Identifierar sig journalister på tidningarna mer med den lilla människan idag? Och så vidare.

Följande är en närmare redogörelse för hur de fyra ovan nämnda aktörernas framställning förändrats över tid.

CHEFEN

Styr fortfarande i rapporteringen - Men inte länge till?

Chefer är fortfarande centrala för den ekonomiska krisrapporteringen. Chefer, styrelse och verkställande direktörer är den enskilt största kategorin aktörer under 1975 på huvudaktörsposition. Under fordonskrisen är de förbispurade av både Politiker och Experter.

Chefer förekommer i rapporteringen från varvskrisen 1975 som huvudaktörer i 19 procent av artikelunderlaget. Under fordonskrisen 2008 förekommer chefer som huvudaktör i 15 procent av artikelunderlaget. Detta är fortfarande en ansevärd närvaro, men man kan skymta

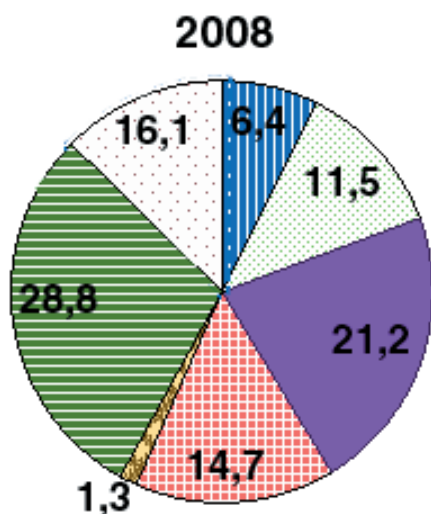
MAN KAN SPEKULERA i att detta

beror på experternas aggressiva intåg på den ekonomiska journalistikens scen. De båda aktörerna har snarlika funktioner i rapporteringen: De skall ge en initierad analys av bolagets situation och marknadens utveckling. Därigenom blir det dubbelbokning i rollbesättningen. Det finns en gräns för hur mycket analys man behöver i en artikel, och cheferna har i viss mån fått lämna plats åt experterna i den funktionen.

DET FINNS EN uppsjö av möjliga anledningar till denna utveckling- kanske har allmänhetens förtroende för chefer och direktörer urholkats, så att man inte längre litar på deras ord när de förklarar varför affärerna går bra eller dåligt. Kanske har experternas status som "opartiska" gjort att de är mer trovärdiga som analyserare, och dessutom kan trugas till att sticka ut hakan och sia om framtiden, rikta kritik mot olika beslutsfattare inom de berörda bolagen och komma med andra åsiktsbase-

rade uttalanden. Kanske har de viss goodwill från de journalister som sysslar med rapportering på området: Se bara Lennart Rosqvists mycket positiva beskrivning av dem som "ytterligare en röst" i rapporteringen. Dessutom har förekomsten av experter inom journalistbranschen ökat: Stephan Löfgren på GP är ett lysande exempel.

GISSNINGSVIS KOMMER inte chefernas närvaro som aktörer minska ytterligare i någon högre grad. Tappet gentemot experterna, om det ens kan härledas till dem, är förmodligen en naturlig omfördelning som förr eller senare kommer att hitta en balans. För att använda en liknelse: Experternas närvaro är ungefär som en båt som släpps ned i sjön och tränger undan vattnet -d.v.s det mediala persongalleriet- en bit innan den flyter.

ÄGAREN

Grå eminens

- Eller bara ointressant?

Under varvskrisen var bolagens ägare flitigt uppvaktade av tidningsjournalister, och ständigt återkommande på nyhetsplats. I dagens globaliserade ekonomi är de i det närmaste osynliga.

Ägare förekommer i klart mindre utsträckning som aktörer under fordonskrisen än under varvskrisen. De omtalas fortfarande i ganska stor utsträckning, men figurerar inte med lika mycket citat etc. Detta kan bero på att ägaren under fordonskrisen är Ford, alltså en utländsk ägare som kan vara svårare att få tag på för citat, eller svårare att identifiera sig med för läsare och journalister och därför lämnas utanför rapporteringen i högre grad.

DET KAN ÄVEN vara så att ägarstrukturer är större och mer komplexa än idag, då varv och rederier ägdes av mindre bolag och koncerner. En vanligt förekommande aktör i ägarekategorin i rapporteringen från varvskrisen var till exempel Johanssonrederiet: Koncernen ägdes av bröderna Lars och Algot Johansson från Tjörn. Bröderna uttalade sig oftast personligen om koncernens affärer, och endast vid enstaka tillfällen citeras en "talman" för koncernen. Vill man ha en kommentar ifrån Ford får man som regel antingen vända sig till en presstalesman, eller snällt vänta på ett offentligt uttalande från de stora aktieägarna.

ÖVER HUVUD TAGET har så kallade "pressansvariga" eller "presschefer" fått blygsam men återkommande roll som aktörer i fordonskrisen. Dessa är inte nödvändigtvis högt uppsatta chefer med inverkan på bolagets agerande, utan endast frontfigurer som sköter kontakt med media.

Detta innebär att chefer och ägare mer sällan ger citat till journalister på tu man

hand, utan citeras istället när de framträder på presskonferenser, bolagsstämmor etc. Detta är dock en marginell ändring mot varvskrisen; majoriteten av citaten från VD/Ägare gjordes under liknande omständigheter även då. Man kan rentav tänka sig att individer ur ledarstrukturen är mer villiga att uttala sig till journalister idag: Det är bara det att efterfrågan har vuxit ännu mer. Den mediala marknaden är större idag, och tidningar får konkurrera mer med varandra om företagsledarnas tid.

NOTERA att åtminstone vissa rederikoncerner hade företrädare/ombud/talesmän etc. som gjorde uttalanden åt ägarna även under varvskrisen. Dessa förekom inte alltför ofta, men ändå med jämna mellanrum och kan anses fylla samma funktion som presschefer gör idag.

Bild: Hereux (Flickr.com)

FACKET

För fortfarande de anställdas talan - Men kan tvingas omskola sig?

Fackliga representanter är en naturlig del av ekonomisk krisrapportering, idag som igår. Men deras framtoning har förändrats. Är de inte längre de politiserade gaphalsar de än gång var, eller har de helt enkelt sålt sig?

Facket förekommer i ungefär samma utsträckning under fordonskrisen som under varvskrisen, och i samma roll. Men de får ge mer åsikter om beslutsfattande i företaget under fordonskrisen. Till äventyrs kan detta återigen ha med frekvensen av olika aktörers medverkan att göra. På samma sätt som chefer trängts undan i sin roll av experterna har facket, som traditionellt fått representera de anställda i rapporteringen, trängts undan av de anställda själva som numer i får föra sin egen talan. Efterhand som anställda börjar användas för att gestalta sin utsatthet måste man hitta en ny nisch för de fackliga representanterna. Följaktligen ser fackets citat - åtminstone i GT- inte längre ut så här:

"Ledningen tänker bara på ekonomisk profit och struntar i de anställda." Utan snarare så här:

"Ledningen borde ha satsat på att ta fram miljöbilar, de är mer attraktiva på marknaden och passar

bolagets kompetensområde."

Det kan även nämnas att fackliga representanter värderas mycket olika i morgonpress jämfört med kvällspress. GP har i sin ekonomiska krisrapportering fackliga representanter som huvudaktör i 14 procent av fallen. Siffran i GT är 3. Detta stämmer överens med GT:s stora fokus på de anställdas perspektiv jämfört med GP. Man tänka sig att anledningen till att facket förekommer som aktör i mindre grad i GT är att tidningen väljer att använda anställda för att gestalta det sociala mikroperspektivet i rapporteringen.

EN ANNAN teori till de fackliga representanternas funktionsförändring är att facken ute i samhället helt enkelt inte längre förknippas lika starkt med de anställdas intressen. Färre människor är idag fackanslutna, och de fackliga organisationerna kan anses ha tappat i relevans. Om facket inte anses föra den lilla människans talan ute i samhället, kommer det inte tillåtas föra den lilla människans talan i pressens rapportering. Detta är naturligtvis väldigt svårt att påvisa, men som ett rent indicium kan nämnas att GP:s Lennart Rosqvist, när han tillfrågades, såg det som ett mycket rimligt antagande. Med andra ord har en journalist med trettio års erfarenhet av branschen, och därmed möjlighet att göra historiska komparationer, en liknande spontan känsla i frågan. Rosqvist sitter numer i chefsposition och arbetar inte längre som skrivande reporter, men tänker troligtvis fortfarande i hög grad som en. Och om journalister idag inte längre anser facket vara synonymt med anställda lär den åsikten synas i deras rapportering, oavsett om den stämmer överens med verkligheten eller ej.

Bild: Hereux (Flickr.com)

POLITIKERN

Viktigare nu än då

- Eller endast något att titta på?

En minister idag kan räkna med att figurera mer i ekonomisk krisrapportering, åtminstone om han eller hon är ansvarig för näringslivsfrågor.

Politikers utrymme i rapporteringen har ökat något sedan varvskrisen, på huvudaktörsplats från sammanlagt 18 procent 1975 till 21 procent 2008. Betyder det att deras relevans i ekonomiska krissituationer också ökat, och att det ökade utrymmet i pressens rapportering är en spegling av det? Troligtvis är så inte fallet: Vi har samma statsskick nu som under varvskrisen, och den enda skillnaden är att landet under den period av varvskrisen täckt av vårt undersökningsmaterial hade en socialdemokratisk regering, medans regeringen under fordonskrisen varit en borgerlig allians.

SNARARE BEROR ökningen återigen på medias tilltagande trend av personifiering i nyhetsjournalistik. Politiker är välkända personer, och är förekommer därför oftare ju mer enskilda individer ges utrymme i media.

Politiker framställs lite annorlunda beroende på tidning: På samma sätt som GP framställer borgerliga regeringens beslut som bra och riktiga och oppositionens åsikter som felaktiga, framställer GT borgerliga regeringens beslut som felaktiga och rödgröna alliansens ideer som bra (oftast.) Det är värt att notera att GT, liksom GP, är en liberal tidning. Faktumet att den ena tidningen kritiserar sitt egna partiblock hårdare än den andra är ett underligt fenomen. Troligtvis hör detta samman med kvällspressens och morgonpressens divergerande syn på god ton i debattsammanhang: Hyperbolerna ligger kvällspressen närmare om hjärtat än de jämförelsevis konservativa morgontidningarna.

I NUTIDA rapportering kritiserar enskilda statsråd som individer, i synnerhet Maude Olofsson, Sven Otto Littorin, och Fredrik Reinfeldt, för sitt agerande. Denna typ av vad

som kan tolkas som personangrepp förekommer sällan i GP/GTs rapportering från varvskrisen- partipolitik kunde ifrågasättas, men inte den individuella företrädaren.

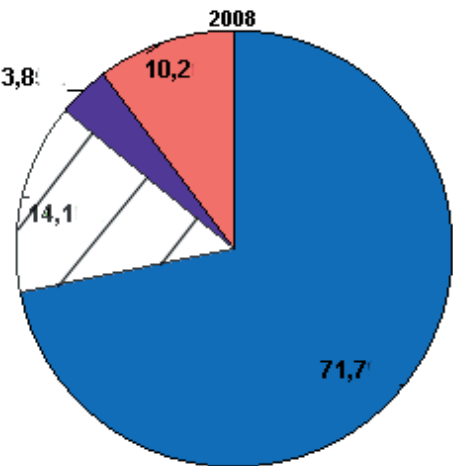
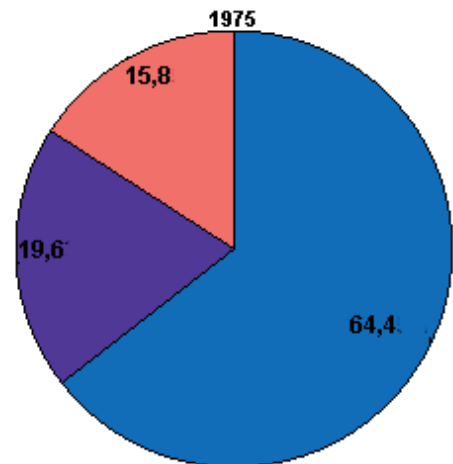
DENNA UTVECKLING torde kunna hänga samman med personifieringen av politik. På samma sätt som media rört sig mot att personifiera nyheter med hjälp av individer, har politiken rört sig mot att personifiera politiska ståndpunkter och beslut genom individer. Anders Borg är till exempel en mycket mer exponerad och medievan finansminister än vad Gunnar Sträng var på 70-talet, och hans personliga karisma är en värdefull tillgång som används av hans parti. Följaktligen är Borg också mer utsatt för medias angrepp.

Patrik Johansson

BLANDADE RESULTAT

KÖNSFÖRDELNING

Antalet kvinnor har ökat i krisrapporteringen sedan varvskrisen. Andelen aktörer identifierade som kvinnor 2008 var 14 procent, att jämföra med 0 procent under 1975. Det skall dock noteras att mörkertalet (artiklar där aktörens kön inte går att avgöra) är stort.

ARTIKELFREKVENS

GP har tätare rapportering från varvskrisen än GT och Arbetet Väst. Detta kan bero på att tidningen hade större format och därför större utrymme till artiklar. Under fordonskrisen har GT närmast sig GP i frekvens av rapportering från krisen. Båda tidningar har fler artiklar från fordonskrisen än från varvskrisen.

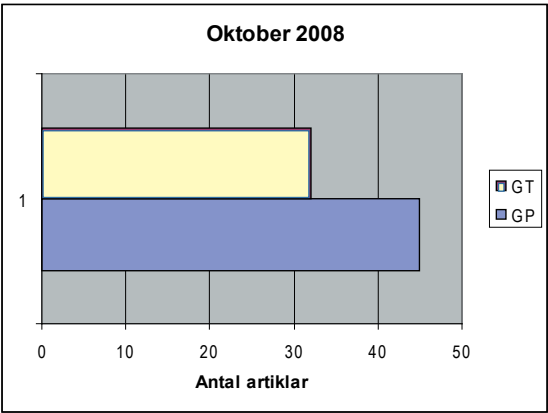
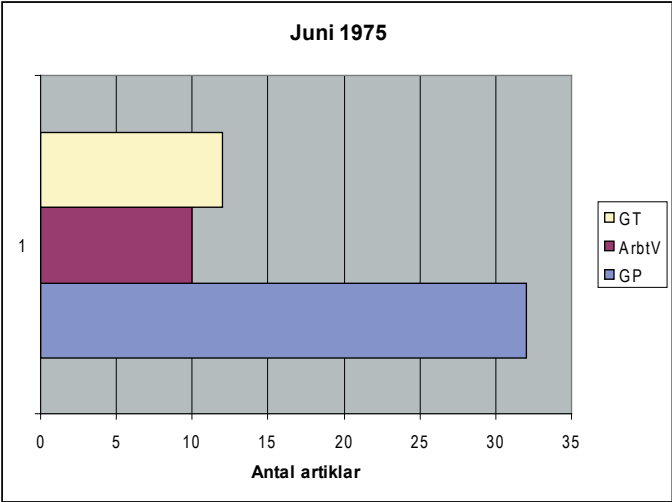

Bild: Odd Södersten

"DET ÄR KRIS OAVSETT VAD VI RAPPORTERAR" OM VÄRDERING AV KÄLLOR PÅ EN EKONOMIREDAKTION

Att lyckas balancera alla aktörer i den ekonomiska krisrapporteringen kan liknas vid att lägga ett stort pussel.

Eva Parkrud må vara ny på posten som redaktionschef men hon har redan klara uppfattningar vilka bitar hon vill ha med.

I januari förra året så började Eva Parkrud vikariera som chef för Ekonomi och politikdelen på Göteborgs-Posten, men det var bara för en månad sedan som hon tillträdde posten på heltid. Trots att hon är relativt ny på jobbet så har hon redan haft mycket anledning att fundera över hur ekonomisk krisjournalistik bör bedrivas.

– Det är viktigt att få med både det stora och det lilla säger hon. Hur många personer rör varslat? Vad säger det om samhället? Och vid varje varsel så finns ju människor att få med, men att stå utanför grinden blir lätt väldigt snuttigt.

Hon säger att det är även viktigt att få med vad det säger

om branschen i stort, svensk ekonomi och om global ekonomi. Om sådana perspektiv finns.

– Ambitionen är absolut att få med ett större perspektiv, om det finns ett stort perspektiv. Det går naturligtvis inte alltid att visa sådana saker. Om 25 personer varslats på ett företag som gått på knä länge så saknas ofta större perspektiv, men under den pågående krisen finns det. Ett av sätten som Göteborgs-Posten vill ge de större perspektiven på är genom de många analyserna som tidningens olika experter skriver. En inriktning som Eva Parkrud varit med och stött.

– Jag har drivit på utvecklingen mot att vi använder oss

av mycket journalistiska analyser, och jag kommer fortsätta med det i framtiden. Jag tycker om genren, det ska vara tillspetsat men inte tyckande och man tvingas ta hänsyn till båda sidor. Analyserna gör det möjligt att ge läsarna det som är unikt med GP och det är våra skribenters egna röster.

HON MEDGER ATT det kan finnas en risk med att enskilda skribenter tolkningar ges så mycket utrymme, men påpekar att man har rutiner för att försöka undvika att fastna i ett enda synsätt.

– De som ofta skriver analyser behöver tydlig coachning säger hon. Till exempel ifrågasättande av källor, ifall vi tycker att nya perspektiv behövs. Dessutom är det viktigt att man varierar rapporteringen med nyhetstexter för att få in andra perspektiv. Den andra viktiga komponenten i rapporteringen som hon pratar om, vilken inte ryms i expertanalyserna är den lilla människan. Något som Parkrud säger att man alltid försöker visa i rapporteringen även om det inte alltid är så lätt.

– Vid grindarna så möter man mest människor som inte vill prata med media just då säger hon. Ofta är de rädda att om de säger något som kommer media att blåsa upp det.

Hon tror att det även kan vara ett missnöje med hur media porträtterar anställda som ligger bakom att man inte vill prata, och att hon nog inte heller skulle ställa upp på en intervju i det läget. Men hon kan inte heller tänka sig ett läge där man inte finns där och i alla fall försöker få någon form av

kommentar.

– I första skedet när man kommer ut till fabriken så kan det finnas människor som inte vill ge offerrollen ett ansikte, och det måste man respektera säger hon. Och det är ju även så att man som journalist förväntar sig att de ska säga vissa saker. Men man ska passa sig jävligt noga för att utmåla folk som offer, eller att utmåla dem som något de inte är överhuvudtaget, att inte respektera människor.

NÄR HON FÅR FRÅGAN om hon tycker att media riskerar att underblåsa krisen med sin rapportering så håller hon inte alls med.

– Det finns tillfällen då jag kan förstå diskussionen om att media underblåsar en kris. Men inte i det här fallet, det här är en kris oavsett vad vi rapporterar säger hon. Men i det här fallet så har jag irriterat mig på när annars sansade människor dundrar loss på att allt är medias fel. Det är ändå otroligt viktigt att kunna lyfta fram de positiva sidor som finns och inte bara skildra en bister verklighet och fastna i den adrenalinkicken man får som journalist när allt går åt helvete och man är där och rapporterar om det. Men hon tycker inte för den sakens skull att media får blunda för verkligheten.

– När folk säger att det är så mycket elände i tidningen så jag orkar inte läsa den längre så är det något man får ta till sig. Men vi kan ju inte heller börja skriva enbart positiva nyheter bara för att verkligheten är jobbig.

Odd Södersten

BILDERNA: FOTOJOURNALISTIK DÅ OCH NU

Det finns stora skillnader mellan GP:s fotojournalistik idag och GP:s fotojournalistik under varvskrisen. De flesta kan med lätthet härledas till tidsandan och tidningens strukturella utveckling. Eller för att återge en anekdot ur boken "Svenska pressens historia" om GP på sextio-talet: Harry Hjärne, den dåvarande chefsredaktören på tidningen hade etablerat ett väldigt tydligt format för GP, där en stor del av utrymmet gavs åt inkomstbringande annonser. Tidningens policy var små bilder och mycket text. En redaktör tyckte vid ett tillfälle att en nyhet var så viktig att han kände sig nödgad att bryta mönstret och illustrera en artikel med en bild uppslagen över en helsida. När Hjärne upptäckte detta räknade han ut hur stora annonsintäkterna för det bildsatta utrymmet skulle ha varit, och skickade räkningen till den ansvariga redaktören. Bilder stod med andra ord inte högt i kurs på tidningen.

GENERELLT SETT var användandet av bilder för att förmedla information -och för att snabbt fånga läsarens uppmärksamhet- ett signum för kvällspressen snarare än dagspressen. Så är fallet även idag, och fotojournalistiken i GT har vunnit ännu mer mark gentemot det skrivna ditot. GT har, jämfört med under varvskrisen, fantastiskt stort

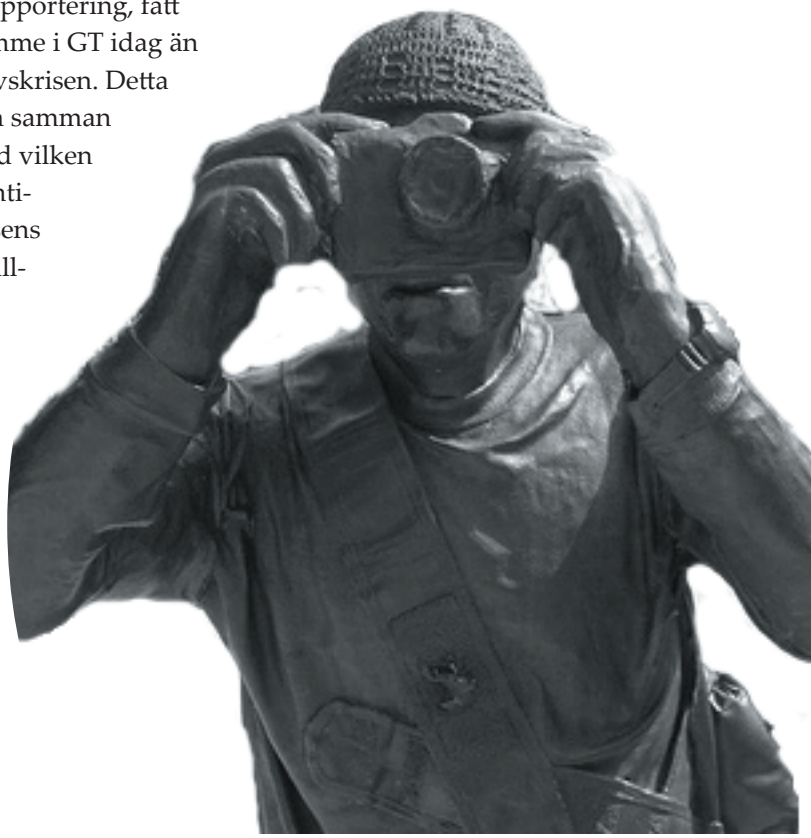
utrymme vikt åt bilder. Det är inte alls ovanligt med en tvåsidesbild som illustration, och flera kompletterande bilder trängs ofta till samma artikel. Samtidigt kan texten till artikeln inskränka sig till enstaka spalter. Överhuvudtaget märks att bilder har företrädde framför text: GT av idag är, för att uttrycka sig plump, i första hand en bilderbok, med väldigt korta och innehållsmässigt sparsamma texter.

MAN SKULLE kunna tro att denna ökade förlitelse på fotojournalistik i GT lett till att ekonomisk journalistik fått lägre prioritet: Säkerligen finns det väl inget bildmaterial från detta torra ämne som kan mäta sig med sport, krigsrapportering eller kändisskvaller? Faktum är dock att ekonomisk journalistik, åtminstone när det gäller krisrapportering, fått mycket större utrymme i GT idag än det hade under varvskrisen. Detta hänger förmodligen samman med den lätthet med vilken det går att hitta identifierbara motiv i krisens spår. Varslade anställda är bra bildmotiv, inte så mycket för att det blir särskilt spektakulära bilder utan för att det på någon nivå slår an en sträng

hos breda lager av läsarna: Det är på ett symboliskt sätt dem själva de ser på bilderna.

DETTA ÄR inte ett faktum som undgått GP heller. Jämför man morgontidningen GP med kvällstidningen GT idag så står de närmare varandra i utseende än de gjorde på 70-talet, men det är GP som dragit sig mot kvällstidningsestetiken snarare än tvärtom.

MAN KAN TYCKA sig se en utveckling mot mer dynamik i bildberättandet efterhand som tiden går redan under den relativt korta period som innefattas av undersökningsmaterialet; bilder från varvskrisen är redan 1976 generellt sett mer intressanta och passande för sitt sammanhang än under början av 1975. Detta kan

bero på teknisk och estetisk utveckling under perioden, eller på att den ekonomiska krisen - och därmed rapporteringen från den - blivit större och därigenom krävt en utveckling av bildspråket även inom GPs ekonomiska rapportering. Om man jämför bilder från artiklar med ekonomisk inriktning under jan, feb, mars 1975 med till exempel bilder från sportartiklar under samma period ser man att sportbilderna ligger långt framför ekonomibilderna i kvalitet. Men Efterhand som rapporteringen från ekonominyheter i allmänhet och varvskrisen i synnerhet prioriteras läggs mer pengar och (förmodligen) expertis på att skaffa fram bra bilder till rapporteringen.

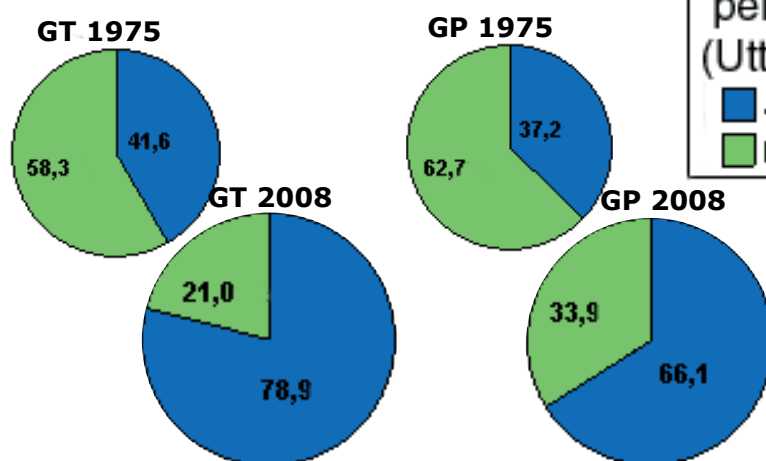
EN ANNAN tanke är att journalister under långtgående kriser lär sig att

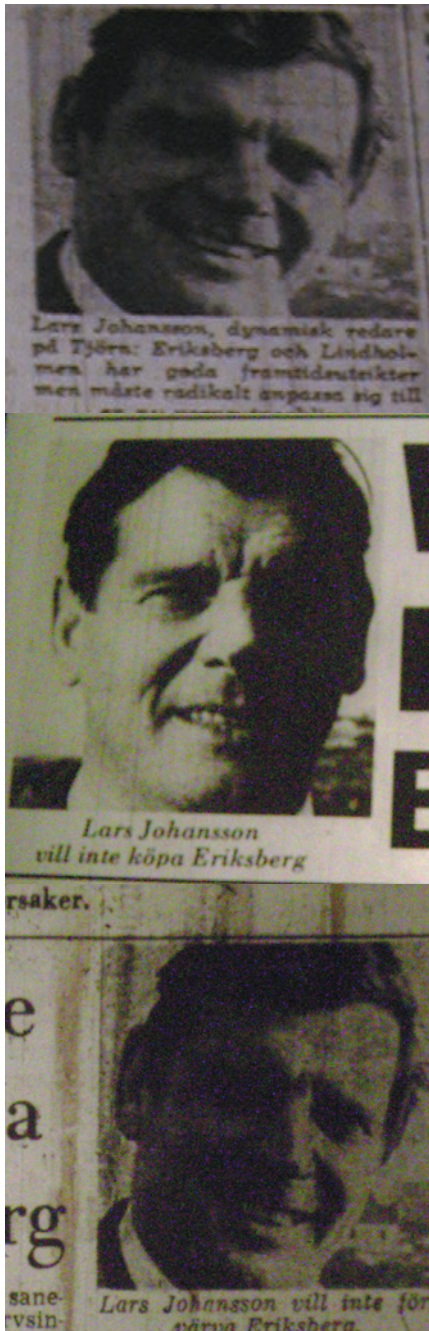
avbilda den på ett sätt som passar dess särart. I varvskrisens början visste ingen säkert vilka aktörer som var inblandade eller till vilken grad, vilka som skulle komma att drabbas av krisen och så vidare. Efterhand som varvskrisen fortskred kan man tänka sig att journalister och fotografer skapade ett visst bildspråk utifrån de premisser som då gällde. Sakerligen måste fotografer utsända på uppdrag om varvskrisen funderat på hur man i bildform bäst kunde förknippa de drabbade med tidsandan och de enorma sjögående konstruktioner som låg till grund för deras bransch.

PÅ SAMMA sätt kan man tänka sig att IT-krisen runt millenieskiftet också fick en bildjournalistisk särart utifrån sina speciella premisser,

och fordonskrisen i nutid har, eller kommer att få, ett lika särpräglat bildspråk. Måhända har varje kris har sin egen bildjournalistiska estetik, och måhända behöver de som söker gestalta den i bild först känna av vindriktningen innan de träffar mitt i prick. Detta får vidare forskning utvisa.

De konkreta skillnader i bildjournalistik man kan urskilja är följande:

Finn fem fel? Arkivbilder på viktiga personer återanvändes gång på gång under varvskrisen. Men även när nya bilder skaffades fram så såg de oftast ungefär likadana ut. Jämför andra fotot uppifrån med de två identiska arkivfotona.

MER ACTION

Det är vanligare med händelse i bilder från fordonskrisen. Enkelt uttryckt är det idag regel snarare än undantag att människor på bilder gör något. Den volvoanställda står och skruvar i bilkarossen på fabriksgolvet, pratar med sina arbetskamrater i lunchrummet, går genom grindarna på väg hem. Chefen skakar hand med representanter från facket, tar en klunk vatten ur sitt glas bakom konferensbordet. Och så vidare. Under de perioder från varvskrisen som täckts av undersökningsmaterialet är den vanligaste formen av presentation av människor den traditionella porträttformen: Folk uppställda framför och tittandes rätt in i kameran, uppenbarligen medvetna om att de blir fotograferade.

DET ÄR OCKSÅ vanligt, när personen på bilden är en elitperson eller vanligt förekommande person i nyhetssammanhanget, att bilder återanvänds gång på gång. Artiklar där t.ex Lars Johansson, framstående redare och varsägare, figurerar är ofta illustrerad av samma arkivbild på honom gång på gång. Bilden är tydlig och neutral, ungefär som ett passfoto, för att kunna användas i alla sammanhang utan att kännas malplacerad (Se bilder till vänster). Ett foto på t.ex finansminister Rune Johansson kan sålunda återfinnas i en artikel om varvskrisen ena dagen, och i en artikel om räntesänkningar nästa.

MAN KAN SPEKULERA i varför denna typ av bilder används. Det hänger säkerligen samman med faktumet att bilder inte prioriterades lika högt på denna tid, så att resurser sänkades för att skaffa aktuella bilder på inblandade personer vid varje tillfälle. Det kan ha haft att göra med den rent tekniska omständigheten, att det tog längre tid att framkalla och göra tagna foton redo för publi-

tering med den tidens apparatur jämfört med dagens digitalteknik. Det kan eventuellt även ha att göra med igenkännbarheten: Ett fotografi som återkommer blir bekant för läsaren, och drar till sig hans uppmärksamhet snabbare än en rubrik eller textrad gör. Det återkommande fotot blev en sorts ikon som omedelbart förmedlade vem, och i viss grad vad, den tillhörande artikeln handlar om.

1975: Tidningar använde endast sparsamt med bilder till sina artiklar, och de bilder som användes gavs ganska litet utrymme.

Regeringen stöttar Eriksberg Kräver att ägarna tar sitt ansvar

TIDNINGAR 30 februari 1975

Svårigheterna för Eriksberg måste lösas såväl kort- som långsiktigt och därför har regeringen tillkallat en särskild kommission.

Alla ansträngningar måste göras för att förhindra att en situation uppstår som kan hota sysselsättningen vid varvet, sade industriminister Rune Johansson vid en presskonferens på måndagen i Göteborg. Medverkan innebär inte något avskall på det självklara förhållandet att EMV:s ägare, styrelse och företagsledning tar det fulla ansvaret för företaget, sade industriministern. Inom några veckor eller längst en månad räknar regeringen med att kommissionen söker fram en lösning, för att klara den akuta krisen.

Medverkansbeslutet är dock inte ett tecken på att regeringen vill ta över ansvaret för företaget. Det är en konsekvens av den situation som råder i EMV, som är ett av de största företagen i Sverige. Det är en konsekvens av den situation som råder i EMV, som är ett av de största företagen i Sverige.

Önskarhet för varsen

I kommissionens betänkande framgår att en del av ansvaret för krisen ligger på företaget. Det är en konsekvens av den situation som råder i EMV, som är ett av de största företagen i Sverige.

Rekonstruktion

Regeringen har i sitt skrivelse till EMV:s styrelse uttryckt sitt önske om att företaget ska kunna återhämta sig och bli ett självständigt företag. Det är en konsekvens av den situation som råder i EMV, som är ett av de största företagen i Sverige.

Styrelsen reagerade för sent

Kommissionen har inte gjort allt som krävs för att företaget ska kunna återhämta sig. Det är en konsekvens av den situation som råder i EMV, som är ett av de största företagen i Sverige.

på nya poster

Datsaab

Till VD för det nyländska Datsaab i Göteborg i Vänersborg har utsetts Bengt Forsberg, 37 år. Han kommer närmast från funktionen för internationell marknads- och försäljningsledning inom Datsaab i Sverige.

Norrbottnens järnverk

Son chef för Norrbottens Järnverk har utsetts till Bengt Forsberg, 37 år. Han kommer närmast från funktionen för internationell marknads- och försäljningsledning inom Datsaab i Sverige.

Atlas Copco

Direktör Gunnar Ståhl har till VD för Atlas Copco utsetts till Bengt Forsberg, 37 år. Han kommer närmast från funktionen för internationell marknads- och försäljningsledning inom Datsaab i Sverige.

t upptill oss själva

VOLVO

TORSÅS 9 OKTOBER 2008

VOLVOKRISEN

GT 17

Antal anställda Volvo PV globalt:

1991: 33 630

2008: 3 235

Arbetslösa
Tjänstemän
Totalt

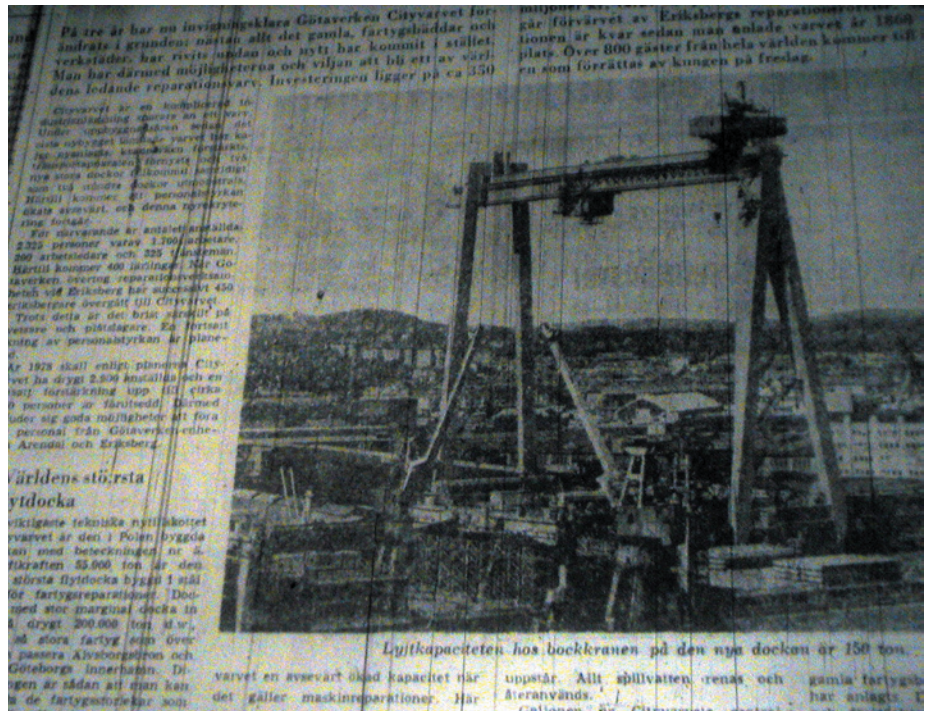
Foto: BJÖRN LARSSON ROSSVALL

2008: Bilder är i det närmaste ett måste för artiklar, och foton slås upp stort på sidorna. Fotonas kvalitet har också ökat dramatiskt.

VANLIGARE MED FOLK

Det är vanligare med människor i bilderna under fordonskrisen än under varvskrisen: Artiklar om varvskrisen kunde åtminstone i GP- ofta vara illustrerad med bilder på fartyg, flygbilder över varvsanläggningarna eller dylikt där den mänskliga närvaron var obefintlig. När man tittar på statistiken (se nästa sida.) får man snarast det motsatta intrycket -att antalet objekt (kategorin "Annat") snarare än personer ökat på bildplats. Detta är dock missvisande. Även om objekt i vissa bilder får anses stå i centrum för bilden, och därmed klassas som dess motiv, så har närvaron av människor på bilder faktiskt ökat. I bilder från fordonskrisen kan nämligen objekt också ofta stå i centrum, t.ex en volvobil eller en skylt med företagets logga, men i dessa fall finns i princip alltid människor med i periferin, och de är ofta en del av bildberättandet. Till exempel kan människorna i bilden på skylten defilera ut genom företagets grindar i bakgrunden, för att illustrera att "nu får 500 personer gå", eller liknande.

DETTA HÖR med största sannolikhet samman med journalistikens allmänna rörelse mot personifiering av nyheter under senare tid. En nyhet skall kunna förknippas med människan, gestaltas av människan. Detta tar sig inom journalistiken uttryck i bild lika väl som i text: På samma sätt som journalister idag strävar efter att hitta en anställd som kan uttala sig om ett storvarsel eller en politiker som kan uttala sig om ett statligt övertagande, strävar de även efter att fotografera en anställd eller politiker för att medelst bild illustrera den mänskliga aspekten i nyheter.

Fotojournalistiken har fått ett mänskligare ansikte sedan varvskrisens dagar. Även om maskiner och andra döda ting fortfarande är populära motiv så porträtteras de oftare i symbios med levande personer.

MER VANLIGT FOLK

Anställda och andra icke-elitpersoner är ytterst sällan avbildade i rapportering från varvskrisen. De är mycket vanligare förekommande i bilder från fordonskrisen. Framförallt i GT har anställda blivit vanligare som bildmotiv. Under juni månad 1975, när beskedet att Lindholmens vars skulle läggas ned kom, var inga anställda avbildade i tidningens rapportering. Under 15 Sep -15 Okt 2008 hade GT över 18 procent anställda i sitt bildmaterial från fordonskrisen.

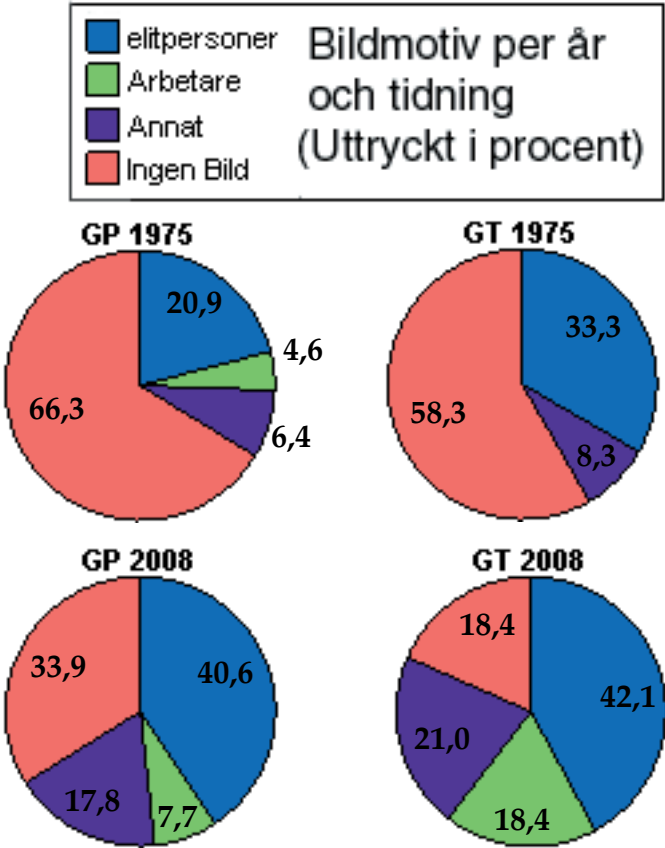
uttalat arbetarperspektiv på sin ekonomiska rapportering än GP. Det kan dessutom hänga samman med kvällstidningens behov av att sälja lösnummer. En potentiell köpare identifierar sig förmodligen mer med en icke-elitperson avbildad på löpsedel och i tidningen, och blir då mer benägen att köpa tidningen eftersom köparen får intrycket att nyheten berör honom/henne. Köpare av lösnummer har också överlag en lägre medelinkomst än prenumeranter, vilket innebär att kvällstidningarnas arbetarperspektiv i viss mån avspeglar de potentiella köparnas perspektiv.

DETTA kan ha med GT:s profilering att göra: GT har ett mer

Patrik Johansson

Stiliga herrar i kostym var populära på bildplats under varvskrisen. Det är de fortfarande, men i dag har det även lämnats rum för knegare i overall.

Sammanfattning: Den feta damen sjunger

Det här arbetet har varit fullt av spekulationer. Få slutsatser har dragits. De tendenser vi har sett i den ekonomiska krisrapporteringen har vi försökt hitta förklaringar till med hjälp av de indicier vi uppdagat under arbetets gång. Ibland har vi gjort en höna av en fjäder: Ta bara tanken att journalisters sätt att framställa anställda har påverkats av att journalister under senare år i allt högre grad blivit högskoleutbildade. Det är inte alls omöjligt. I själva verket är det en fullt trovärdig hypotes som stöds av flera av de verk samma inom branschen som vi intervjuat. Men hur bevisar man konkret en sådan sak? Finns det några mätbara variabler på en journalists livsåskådning? Och går de variablerna att utläsa ur handgripliga material som tidningsartiklar? Att högskoleutbildning av journalister är ansvarigt för

att ge anställda ökat utrymme i ekonomisk krisrapportering är en hypotes som förmodligen för alltid kommer få stå obekräftad. Huvudsaken är att en tanke har väckts, och att vi har underbyggt den tillräckligt mycket med statistik och logiska resonemang att den inte avfärdas rakt av.

De resultat som tydligast kan bevisas genom statistik i vår kvantitativa undersökning är:

ANSTÄLLDA FIGURERAR oftare i ekonomisk krisrapportering. De citeras oftare, de ges huvudrollen i egna artiklar och de har tagit sin plats i krisrapporteringens fasta ensemble av aktörer. Om det var någon som trodde att de anställda behandlades bättre i dagspressen förr torde han/hon efter att ha läst denna undersökning ha ändrat mening. Att jämföra anställdas framställning under respektive kris med kvalitativa metoder har visat sig meningslöst. Helt enkelt av den anledningen att det inte finns någon framställning att utsätta för en

Bild: Maybedaisies (Flickr.com)

kvalitativ tolkning. Man får låta den kvantitativa undersökningen tala sitt klara språk: Anställda hade en ytterst marginell roll i rapporteringen under varvskrisen. De omnämndes -oftast ganska pliktskyldigt i samband med varsel och uppsägningar och sällan annars- men förekom inte med egna citat. De var endast passiva aktörer i rapporteringen. Det här verkar ha berott på en kombination av fjärmande från journalistens sida, vilket kan anas i tonfallet i de artiklar som behandlar de anställda, och det faktum att det var det naturliga att prata med facket om man ville veta vad de anställda tyckte på 70-talet, något som inte alls är sant i samma omfattning idag.

Det betyder inte att de anställdas framställning nödvändigtvis är perfekt idag. Det finns mycket som kan förändras. Trots vissa undantag så fastnar journalister oftast en ganska schablonartad bild när de ska skilda anställda. Alltid arg, alltid utsatt. Det ofrånkomliga faktumet är att bra nyhetsrapportering med anställda i fokus kräver mycket tid och arbete.

Då tendensen inom journalistyrket snarare verkar gå mot mindre tid för mer arbete så ser det inte ljus ut för de framsteg som faktiskt gjorts.

EXPERTER HAR KLIVIT fram och intagit mitten av scenen i krisrapporteringen. Från en tämligen obskyr tillvaro under varvskrisen har den insatta analytikern blivit en populär aktör. Göteborgs-Posten har sina analyser av det mesta som rör både politik och ekonomi. GT har istället valt att fokusera på krönikor. Kvällstidningsformatet lämpar sig väl för slagfärdiga krönikor och rapportering av det lite mindre opartiska slaget. Det man kan efterlysa i användningen av denna aktör är måhända en smula striktare kontroll av "expertens" verkliga kompetens. Det finns en del individer som ikläder sig denna roll

utan att det egentligen redogörs för vad de har för kunskaper om området de uttalar sig om.

Man skall även passa sig för att ge "åsiktsmakare" för stort utrymme i media. Oavsett hur mycket kompetens de har så är det ändå en personlig åsikt, en subjektiv tolkning, de ger uttryck för närhelst de figurerar i rapporteringen. Om man börjar ta uppenbart personliga tyckanden för sanning så lär man förr eller senare luras att tro saker som inte stämmer.

Man kan säga att ekonomisk krisrapportering använder sig av ungefär samma aktörer under både varvskris och fordonskris. Det som ändrats är fördelningen av utrymme aktörerna sinsemellan, och funktionen de får fylla. Facket har tappat sin språkrörsroll för de anställda, chefers roll som analytiker har övertagits av experter, och så vidare. Ensemblen lever i en slags symbios med varandra, varje rörelse hos en aktör ger genklang hos de andra.

Konkurrenssituationen har drivit fram snabbare arbeten, med mindre tid för kvalitativa artiklar. Tidningar har idag större behov av "snuffthistorier" för att fånga läsarens intresse.

EKONOMISK RAPPORTERING värderas idag betydligt högre än den gjorde under varvskrisen. Det är nog inte fel att tala om ett jobb på ekonomiredaktionen som något av ett prestigearbete för en journalist. Rapporteringen ges betydligt större utrymme i nyhetsflödet. Följaktligen har rapporteringen också belönats med bättre bildillustrationer, större spaltutrymme och fler skribenter. Ut ur detta ökade utrymme så har även växt de genrer som vi fokuserat på i det här magasinet, expertanalysen och förstahandsskildringen av de anställda. Ingenta av dessa båda typer av nyhetsartiklar existerade annat än

i ett embryolikt tillstånd under varvskrisen.

Om den här utvecklingen kommer att fortsätta kan vi, lika lite som tidningssidornas experter, sia om. Men om man får önska sig något för framtiden är det att man tar vara på den erfarenhet som finns hos de äldre journalisterna. De tillhör det gamla gardet, de män och kvinnor som på 70-talet unga och fulla av liv examinerades ut från journalisthögskolan för att slåss för människors rättigheter. Tycka vad man vill om dem, men det finns mycket som talar för att de av Rosqvist kallade "vänsterfolket" har åstadkommit en skiftning av krisrapporteringens fokus i de drabbades riktning. Det märks även att ett visst patos för de små och utsatta i samhället krävs för att förmå skildra de anställda på ett hedervärt sätt.

Patrik Johansson
Odd Södersten

ABSTRACT

Titel: Krisens krönikörer

Författare: Patrik Johansson och Odd Södersten

Kurs: Göteborgs Universitet: Institutionen för journalistik och masskommunikation (JMG). Journalistprogrammet 180 poäng, Journalistisk Granskning.

Termin: Vårterminen 2009

Syfte: Analysera lokal morgon- och kvällspress rapportering från ekonomiska kriser med lokal anknytning, särskilt ifråga om vilka aktörer som figurerar i rapporteringen. Arbetet har visst fokus på hur anställda behandlas i rapporteringen.

Frågeställning: Vilka aktörer förekommer i den ekonomiska krisrapporteringen i den lokala pressen? Hur framställs dessa aktörer? Kan man se någon förändring över tid, och vad kan den i så fall bero på?

Metod: Kvantitativ analys av aktörsförkomst med hjälp av kodschema. Kvalitativ textanalys av de förfrågeställningarna relevanta artiklarna. Intervjuer med för vår undersökning relevanta journalister och forskare. Fokus har delats på två ekonomiska kriser; Fordonskrisen under 2008- och varvskrisen under 1975-76. Kvantitativ undersökning är gjord på kortare perioder av dessa två kriser. De tidningar som undersökts är Göteborgs-Posten

(GP), Göteborgs-Tidningen (GT) och Arbetet Väst. Både text och bilder har analyserats.

Relevant tidigare forskning: Vi har använt oss av Maxwell McCombs andra nivåns dagordningsteori för att visa att de vinklingar och värderingar journalister lägger i det producerade nyhetsmaterialet riskerar att överföras på läsaren. Vi har även använt oss av Anders Sahlstrands doktorsavhandling De synliga för att kunna identifiera aktörer. Åke Olssons Maktens krönikörer för att kunna jämföra med de tendenser i skildring av "underklass" som han identifierat.

Material: Sammanlagt 270 artiklar, spridda över de tre undersökta tidningarna. De undersökta perioderna var:

- Göteborgs-Posten – juni-juli, september och 1-15 oktober 2008. Januari, februari och mars 1-10, juni 1975. 20-31 maj, 1-10 juni 1976.
 - GT – 15-30 september och 1-15 oktober 2008. Juni 1975.
 - Arbetet Väst – Juni 1975.
- Intervjuer med redaktörer, journalister, forskare och anställda på Volvo. Intervjuerna är genomförda under mars-april 2009.

Huvudresultat:

Anställda förekommer inte som aktiva aktörer alls under varvskrisen. Man talade om dem, inte med dem. Under fordonskrisen så har de anställda fått en given plats i rapporteringen. Tendensen är dock att när man skildrar dem kategoriskt utpeka dem som offer.

Under 70-talet så var det ofta facket som förde de anställdas talan.

Experter har fått större roll i ekonomisk krisrapportering. Både analytiker anställda av tidningen, och utomstående personer. Vanligast är dock typen anställda av tidningen. I morgonpressen så rör det sig om analytiker, och i kvällspressen så handlar det om krönikörer. Bägge typer levererar i någon mån vinklade texter, krönikören mer än analytikern.

Bilder har blivit vanligare i ekonomisk krisrapportering, framförallt i GT. Bilder har utvecklats till att avbilda individer i aktion, de är inte längre porträttbilder.

Det finns en ganska begränsad ensemble av aktörstyper som återkommer i rapporteringen. Ytterst sällan tas aktörstyper av annat slag in i rapporteringen. Det finns överhuvudtaget ett statiskt persongalleri i rapporteringen på alla platser utom anställda.

ABSTRACT

English translation

Title: Krisens krönikörer

Authors: Patrik Johansson and Odd Södersten

Course: University of Gothenburg: Department of Journalism and Mass Communication (JMG). Journalism Program 180 points, Journalistic Review.

Term: Spring 2009

Objective: Analyze the local morning and evening press reporting from financial crises with local relevance, in particular for the participants to appear in reporting. The work has particular focus on how employees are treated in the reporting.

Question: Which participants are present in the economic crisis reporting in the local press? How are these actors portrayed? Can you see any change over time, and what can it in that case depend on?

Method: Quantitative analysis of actors occurrence using a code card. A qualitative text analysis of the issues relevant articles. Interviews with for our investigation relevant journalists and researchers. The focus has been split in two economic crises; the vehicles crisis in 2008 - and the ship building industry crisis in 1975-76. Quantitative study is made in shorter periods of these two crises. The newspapers studied

are Göteborgs-Posten (GP), Göteborgs-Tidningen (GT) and Arbetet Väst. Both text and images have been analyzed.

Relevant previous research: We have used Maxwell McCombs second-level agenda setting theory to show that the framings and values that journalists put the generated news material is likely to be transferred to the reader. We have also made use of Anders Sahlstrands dissertation *De synliga* to identify the actors. Åke Olsson *Maktens krönikörer* was used in order to compare with the trends in the depiction of the "underclass" which he identified.

Material: A total of 270 articles, spread over three investigated newspapers. The periods under review were:

- Göteborgs-Posten - June-July, September and 1-15 October 2008. January, February and March 1-10, June 1975. 20-31 May, 1-10 June 1976.
- GT - 15-30 September and 1-15 October 2008. June 1975.
- Arbetet Väst - June 1975.

Interviews with editors, journalists, researchers and employees at Volvo. The interviews are conducted during March-April 2009.

Main results: Employees were not featured as active players at all during the ship building crisis. They were talked about, not with. During the vehicle crisis that the staff has come into in reporting. However, the trend is that when they depict

them they categorically identify them as victims.

During the 70s it was often the union talking in the employees place.

Experts have been given greater role in economic crisis reporting. Both analysts employed by the newspaper, and non-members. Most common, however, is the type employed by the newspaper. In the morning press these are analysts, and in the evening press they are columnists. Both types deliver somewhat biased texts, columnist more so than the analyst.

Images have become more common in the economic crisis reporting, especially in GT.

Images have been developed to depict individuals in action, they are no longer portraits.

There is a rather limited ensemble of participant types that recur in the reporting. Very rarely are player types of a different kind in reporting. There is even a static personal gallery of reporting for all participants except employees.

Arbetsrapport

Odd Södersten Patrik Johansson

MOTIVATION:

Det klagas ibland om att media underblåser den nuvarande ekonomiska krisen genom att framställa den som värre än vad den är. Vi tyckte därför att pressens ekonomiska krisrapportering var intressant att undersöka ur ett historiskt perspektiv, för att se om och isåfall hur rapporteringen förändrats över tid. Vi tyckte även att de anställdas framställning i rapporteringen var väldigt likriktad: De framställdes alltid som utsatta offer, gärna med antydan om hopplöshet och förtvivlan över sin situation. Därför tyckte vi det var intressant att undersöka hur anställdas utrymme, roll och framställning ser ut i ekonomisk krisrapportering, samt hur detta förändrats över tid.

METOD:

Vi bestämde att en kvantitativ undersökning behövdes för att lätt kunna göra konkreta jämförelser mellan då (varvskris) och nu (fordonskris). I den kvantitativa undersökningen kan man se vilka aktörer som förekommer, hur ofta, huruvida de relevanta artiklarna är bildsatta eller ej, vad bilderna har för motiv etc. Sedan var även en kvalitativ analys av materialet nödvändig för att ge en mer komplett bild av hur rapporteringen ser ut- det är svårt att genom ett kodschema visa t.ex i vilka ordalag en anställd beskrivs i artikel. Vi ville även ha intervjuer med branschfolk för att få synpunkter utöver de rena forskningsresultaten.

URVAL:

Vi valde fordonskrisen och varvskrisen som utgångspunkter för vår un-

dersökning eftersom de hade snarlik natur (De berodde i stor utsträckning på internationella faktorer och var nära knutna till Göteborg.) och för att de skiljes åt av en lagom tidsperiod - inte för nära varann för att inte visa några tydliga förändringar, och inte för långt ifrån varann för att kunna avfärdas som ej jämförbara på grund av samhälleliga förändringar. Det skulle även vara väldigt svårt att få tag på intervjupersoner som var med under den relevanta perioden om man valt en ekonomisk kris som låg längre tillbaka i tiden. Slutligen hade jämförelsen mellan de båda kriserna redan gjorts på vissa håll i media av journalister, företagare och politiker, så det finns ett visst intresse att undersöka hur pass träffande jämförelsen verkligen är.

Den kvantitativa undersökningen gjordes med hjälp av ett kodschema (Se bilaga). Eftersom både varvskrisen och fordonskrisen spänner över lång tid (varvskrisen mellan 1974-1985, och fordonskrisen hittills över ett halvår.) fick vi välja ut ett par relevanta perioder under varvskrisen respektive fordonskrisen att fokusera på. Vi valde följande perioder:

- Göteborgs-Posten – juni-juli, september och 1-15 oktober 2008. Januari, februari och mars 1-10, juni 1975. 20-31 maj, 1-10 juni 1976.
 - GT – 15-30 september och 1-15 oktober 2008. Juni 1975.
 - Arbetet Väst – Juni 1975.
- Under dessa perioder gick vi igenom följande upplagor:

- Göteborgs-Posten (Alla datum)
- Göteborgs-Tidningen (Juni 1-30 1975, September 15-30 2008, Oktober 1-15 2008)
- Arbetet Väst (Juni 1-30 1975)

Under dessa datum förde vi in alla artiklar som handlade om kriserna i kodschemat, samt gjorde anteck-

ningar för den kvalitativa analysen. Vi tog även bilder av artiklarna.

Det sammanlagda antalet artiklar från dessa perioder, fördelat per tidning och period ser ut så här:

GP 1975-1976: 94 Artiklar
GT 1975: 12 Artiklar
Arbetet Väst 1975: 9 Artiklar

GP 2008: 118 Artiklar
GT 2008: 38 Artiklar

Sammanlagt för alla tidningar: 271 Artiklar

De utvalda tidningarna är de största dagstidningarna med lokal anknytning i Göteborgsregionen. Göteborgsposten är central i vår undersökning, främst för att den även är den tidning med överlägset störst läsekrets både under varvskrisen och fordonskrisen. Vi har därför undersökt tidningen under samtliga datum i våra fokusperioder. Göteborgstidningen togs med för att representera kvällspressen i undersökningen. På grund av tidsbrist fick vi begränsa oss till endast en månad under respektive kris för GT. Arbetet Väst valdes för att representera morgonpress med annan politisk ståndpunkt. Notera att Arbetet Väst är nedlagd i dag och inga jämförelser mellan varvskris och fordonskris kan göras på tidningen. Det är däremot intressant att undersöka hur GP påverkats av att ha en lokal konkurrent på marknaden, något den inte har i dagsläget. På grund av tidsbrist fick vi begränsa oss till endast en månad för Arbetet Väst.

ARBETE:

Den kvalitativa analysen gjordes utifrån de anteckningar vi gjort för varje artikel under insamlingsarbetet. I anteckningarna står allt vi fun-

nit intressant att anmärka på, såsom speciella formuleringar, återkommande individer, bylines etc. Även intervjuer användes i den kvalitativa analysen liksom tidigare forskningslitteratur.

I kodschemat har vi delat upp aktörer i variablerna Huvudaktör samt aktör 2-5, där huvudaktör är den person som är mest framträdande i artikeln och aktör 2 till 5 är de mindre framträdande aktörerna. När artikeln är en ledare, krönika eller analys anges huvudaktör automatiskt som huvudaktör, detta för vi ansåg att författaren till artikeln därigenom ikläder sig rollen som "tyckare" och "expert". Detta har i efterhand visat sig något otympligt och missvisande i statistiken, men med hjälp av våra anteckningar har vi kunnat skilja på situationer där artikeln är ledare, krönika eller analys, och situationer där personen som är central för artikeln råkar vara en expert men artikeln inte är ledare, krönika eller analys.

Analysens schemat utformades främst med en sak i tanke: Att använda sig av variabler som var lätta att avgöra, men ändå signifikativt för hur tidningarnas rapportering såg/ser ut. Vi valde att koncentrera vårt arbete på vilka aktörer som figurerar i rapporteringen för att detta var en variabel som gav tydliga, konkreta resultat: Etta för anställd, två för chef osv. Sedan behövde man bara räkna ihop resultatet för att få fram tydliga trender. Vi undersökte även bildjournalistiken utifrån samma tankesätt: Så konkreta variabler som möjligt. Av denna anledning begränsade vi t.ex. variablerna angående bilder till: Bildsatt? Ja/Nej, samt Motiv med ett antal alternativ. Även aktörers kön togs med som variabel. Vi tog även med variabler som huruvida en nyhet återfanns på förstasida eller en-

dast inne i tidningen, samt artikelns storlek i antal spalter. Variabeln angående artikelns storlek visade sig dock problematisk att använda sig av i resultaten då antalet spalter artikeln spänner över inte säger så mycket om artikelns faktiska storlek: En trespalts artikel kan t.ex. ha endast fyra rader per spalt, medan en enspaltsartikel kan ha tjugofem rader. Detta har lett till att resultaten av denna variabler inte används något speciellt i vårt arbete. Vi har naturligtvis utgått från artiklarnas storlek i vår kvalitativa analys -vi har anteckningar för varje artikel där vi noterat ungefär hur stora artiklarna är, och vi har dessutom fotokopior av varje artikel där vi kan se med blotta ögat hur stor artikeln är. Dock har vi inga statistiska resultat att framlägga i denna fråga, och utan konkreta bevis kan vi inte med trovärdighet göra speciellt mycket av det.

Vi valde intervjuer utifrån vad vi behövde komplettera vår forskning med. Vi behövde någon som kunde redogöra för vad för likheter/skillnader det fanns mellan de båda kriserna både vad gäller själva krisens natur, dess samtid. Detta var viktigt för kontexten; Man kan inte dra några slutsatser utifrån forskningsmaterialet utan att även ta externa faktorer i beaktande. Vi valde teknikhistorikern Lars Olsson av för detta ändamål; Han hade specialiserat sig på varvskrisen i sin forskning (Se referenslitteratur.) och även figurerat i en artikel i tidningen Ny Teknik, där han specifikt diskuterar likheter mellan varvskrisen och fordonskrisen.

Vi ville även göra intervjuer med forskare som sysslat med relevant forskning för att få deras insatta analys av hur deras forskning kunde tillämpas på vårt arbete. Vi intervjuade Håkan Lindhoff, lektor med

inriktning på ekonomiska frågor på JMK, och försökte även få tag på Åke Olsson, journalist och debattör och författare till boken "Maktens krönikörer".

Vi valde intervjupersoner på de berörda tidningarna utifrån två perspektiv; den skrivande reporterns, och den ansvariga redaktörens. Därmed fick vi intervju Eva Parkrud redaktör på GP:s Ekonomi&Politik-redaktion, och Dick Henriksson, reporter på redaktionen. Henriksson sysslar ofta med reportage där anställda sätts i fokus, och då vi framförallt inriktade oss på anställdas roll i rapporteringen i vårt arbete blev han ett lämpligt val för att ge reporterns perspektiv.

För att få tag på dito på GP ifrån tiden för varvskrisen fick vi tips av vår handledare Thomas Andersson Odén om folk som kunde hjälpa oss. En av dem, ställföreträdande ansvarige utgivare Kenth Andreasson på GP, tipsade oss om Lennart Rosqvist, IT-chef på GP. Han hade arbetat på GP ända sedan 1977, och arbetat som reporter med varvskrisen. Därmed kunde han berätta om hur man arbetade med ekonomisk krisrapportering på den tiden. Eftersom han dessutom fortfarande var kvar på tidningen kunde han dessutom uttala sig om hur tidningen förändrats sedan dess, och skillnader i arbets sätt kring fordonskrisen idag och varvskrisen då.

Genom vår kvantitativa undersökning upptäckte vi att experter fått en utökad roll i fordonskrisen jämfört med varvskrisen. För att ge perspektiv på detta valde vi Stephan Lövgren, ekonomisk journalist på GP. Han är mycket sakkunnig på fordonsindustrin och gör ofta expertanalyser i tidningen.

Vi ville ha tag på folk i ungefär samma positioner som ovan även på GT. Detta blev dock lite svårare. Vi fick på grund av tidsbrist och vår min-

dre fokus på GT låta intervjuer med anställda där komma i andra hand, men även andra faktorer försvårade: Vi hittade under vår kvantitativa och kvalitativa undersökning en för vårt arbete mycket intressant kvinnlig journalist på tidningen, som vi bestämde oss för att få med som intervjuperson. När vi sent omsider skulle ta kontakt med henne upptäckte vi något som ställde till en aning för oss: Journalistens namn var Caroline Stenman, och var under vid detta tillfälle inblandad i en mycket uppmärksamman nyhet rörande Sverigedemokraterna. För radioprogrammet Kalibers räkning hade hon gått undercover och i smyg spelat in ljudupptagningar från partiets möten. Materialet hon spelat in, och faktumet att hon när hon upptäckts behandlats på ett påstått hårdhänt sätt av partimedlemmar, gjorde henne till en mycket uppmärksamman person i det offentliga rummet under denna period. Hon var, kan man rimligtvis tänka sig, av detta faktum även väldigt upptagen vid denna tid.

Vi försökte ringa henne på hennes arbetstelefon utan att få svar, och det e-post vi skickade till henne besvarades aldrig. Vi beslutade därför att släppa henne ur arbetet. Utöver detta var ett problem att GT var en mycket mindre tidning än GP,

med annan struktur och inriktning. Att hitta motsvarigheten till Ekonomi&Politikredaktionens redaktör på GP lät sig inte göras hur som helst, eftersom GT inte hade någon redaktion specifikt för ekonomiska frågor. I slutändan så lyckades vi tyvärr bara få till en e-mail intervju med redaktionschefen Björn Lindsten vilket utmynnade i en kort "Hallå där" artikel.

Vi ville även prata med anställda som figurerat i rapporteringen, detta för att ta reda på hur de ansåg att de framställt i reportaget, om de var något de ansåg inte stämde etc. Det var även av intresse att se vad exakt de pratat med journalisten om, och utifrån det jämföra vad som tagits med/utelämnats i den slutliga artikeln: Vi valde två volvoanställda som sagts upp från sin anställning och därför figurerat i ett reportage skrivet av Dick Henriksson.

Vi fick till slut numret till en av de två uppsagda kvinnorna på Volvo som Dick följt sedan i höstas. Det var dock inte förrän dagen innan deadline så det utmynnade bara i en telefonintervju som gav en del intressant, och kanske lite oväntat.

Intervjuer med anställda på Arbetet Väst släpptes på grund av tidsbrist, samt för att forskningsunderlaget var mycket litet.

Vi försökte i den mån det gick skriva de olika artiklarna vi valt att göra efterhand som vi fick material till att skriva dem: Intervjuartiklarna så snart vi gjort intervjun med den berörda personen, artiklarna om resultaten av vår kvantitativa/kvalitativa så fort dessa analyser var klara etc. Vi inkluderade även våra analyser av materialet inne i artiklarna, samt en hel del spekulationer av vad resultaten innebar, vad de kunde bero på etc. Man skulle ha kunnat separera resultaten och analysen/spekulationerna så att resultaten fanns i en artikel och all analys/spekulation i en annan. Detta för att inte skapa förvirring angående vad som konkret framkommit i vår kvantitativa forskning, och vad som var vår egen tolkning av de framkomna resultaten. Vi är ju ödmjuka inför det faktum att vi har begränsad kompetens för att göra kvalificerade analyser av materialet, och att mycket av vår analys endast är spekulationer som mycket väl kan vara felaktiga. Vi valde att inte göra den separationen, lite grand av bekvämlighets-skäl. Dock har vi försökt att alltid framlägga tydliga argument för våra analyser med stöd i vår kvantitativa undersökning. Dessutom finns det kvantitativa materialet i ganska hög grad presenterat i arbetet i form av grafer och tabeller. Läsaren kan använda sig av detta för att bedöma

huruvida våra analyser är trovärdiga eller ej. Artiklarna är dessutom tydligt strukturerade så att all analys och spekulatation kommer i slutet av varje stycke, så att man som läsare ser när framläggningen av fakta slutar och spekulatationerna börjar.

ARBETSFÖRDELNING:

Vi använde oss inte av någon strikt fördelning av arbetsuppgifterna utan var och en gjorde vad som fanns att göra vid ett givet tillfälle, och det fanns mycket att göra hela tiden. I efterhand så kanske den här lösa arbetsfördelningen inte var den mest effektiva, men den tillät oss att snabbt plocka upp nya trådar i undersökningen när de visade sig. Samt att hjälpa varandra när en av oss kom efter i arbetet.

Om vi ska säga något om hur det gestaltade sig i praktiken så var det Patrik som samlade allt material från Göteborgs-Postens 70-tal och Odd som tog hand om Göteborgs-Postens rapportering om fordonskrisen. Detta har även återspeglats något i vilka intervjuer vi gjort. När det gällde att titta på GT:s rapportering så var rollerna de omvända. Vi har även spenderat en ansevärd mängd tid med att diskutera vad vi hittat och läst varandras artiklar för att båda skapa oss en helhetsbild av rapporteringen. Patrik har gjort samtliga cirkeldia-

gram och streckgubbar i magasinet.

PROBLEM:

Vår kvantitativa metod är bristfällig. När vi startade projektarbetet så hade vi en tydlig fokus på att vi ville skildra anställda. Även om vi följt den ambitionen så har vi breddat studien en hel del. Vårat kodschema var dock anpassat först för att skildra anställda enbart, och sedan i efterhand breddat för att kunna ta in alla typer av aktörer vilket ledde fram till att det inte var helt lämpat för varken eller. Vi missbedömde även hur många av de anställda på GP som var med under 70-talet och hade vi insett det tidigare så hade vi nog kunnat styra in arbetet på en del intressanta sidospår.

Vi var ganska slarviga med att välja perioder. De valdes utifrån viktiga händelser i bägge kriser men datumen sattes inte snävt nog, med en snävare indelning i undersökningsmaterialet så hade vi kunnat säkra ett större kvantitativt underlag som lett till säkrare resultat. I en perfekt värld så hade vi då också haft det bättre kodschemat att undersöka det materialet med, och forskningsvärlden hade legat för våra fötter.

Att vi bara börja redigera på måfå bägge två utan att ägna alltför mycket tid åt estetiska diskussioner var kanske inte så bra för nog hade helhetsintrycket av arbetet hjälps

upp om inte redigeringen fick det att se ut som en brödrostmanual från 60-talet men tiden var inte längre på vår sida under den här delen av arbetet.

Litteraturlista:

Gustafsson, Lars-Åke & Engblom, Karl Erik – Den svenska pressens historia, band IV, 2002, Ekerlids förlag AB

Jarlbrow, Gunilla – Krisjournalistik eller journalistik i kris, 2004, Krisberedskapmyndigheten

Lindhoff, Håkan & Magnusson, Bo – Stat marknad & kris, 1998, Nordicom

McCombs, Maxwell – Setting the agenda, 2004, Polity Press

McCombs, Maxwell & Shaw, Donald – The agenda setting function of the mass media, 1972

Molinder, Leif – Avveckling-utveckling hand i hand, 1989, Arbetsgivarförbundet SFO

Nord, Lars & Strömbäck, Jesper – Hot på agendan, 2005, Krisberedskapsmyndigheten

Olsson, Lars – Offshore som livboj, 1998, Symposium

Olsson, Åke – Maktens krönikörer, 2:a upplagan, 1991, T. Fisher & Co

Sahlstrand, Anders – De synliga, 2000,

Strömbäck, Jesper – På nyhetsmediernas agendor, 2008, Demokratiinstitutet

KONTAKTUPPGIFTER

Gabriella Nyberg
Mobil: 0704 22 07 41
Gabbi_nyberg@hotmail.com

Dick Henriksson
Direkt: +46 031 624 168
Mobil: +46 0705 62 41 68
Dick.Henriksson@gp.se

Lars Olsson
Telefon: 0731-832020
info@artmediaresearch.se

Håkan Lindhoff
Telefon: +46 08 16 44 21
lindhoff@jmk.su.se

Lennart Rosqvist
Mobil: 0705 82 47 13
Lennart.rosqvist@gp.se

Björn Lindsten
bjorn.lindsten@gt.se

Bengt Kjellin
Telefon: 031 62 42 82
Bengt.kjellin@gp.se

Fredrik Mårtensson
fredrik@jmk.su.se

Stephan Lövgren
Telefon: 031 62 41 17
stephan.lovgren@gp.se

Eva Parkrud
Telefon: 031 62 41 13
eva.parkrud@gp.se

KODBOK KVANTITATIV UNDERSÖKNING

V1. Tidning?

1. GP 2. Arbetet 3. GT

V2. År?

V3. Månad?

V4. Datum?

V5. Placering?

1. Ettan 2. I tidningen

V5b. Placering på ettan?

1. Huvudartikel 2. Framträdande placering, ej huvudartikel 3. Mindre artikel 4. Notis 5. Puff 6. Annat 99. Ej på ettan

V5c. Placering på sidan (ej etta)?

1. Huvudartikel 2. Framträdande placering, ej huvudartikel 3. Mindre artikel 4. Notis 6. Annat 99. Ej i tidningen

V6. Storlek på artikel?

1. En spalt 2. Två spalter 3. Tre spalter 4. Fyra spalter 5. Fem spalter

V7. Huvudaktör

V7a. Titel?

1. Arbetare 2. Lägre tjänsteman (kontorsarbetare) 3. Facklig representant 4. Lokal politiker 5. Politiker/Politisk tjänsteman, riksnivå 6. Chef, styrelse, VD 7. Ägare 8. Expert 99. Aktör saknas

V7aa. Om aktören är anställd (arbetare/lägre tjänsteman)

1. Fortfarande anställd 2. Omplacerad 3. Varslad 4. Uppsagd 5. Tidigare anställd 99. Kategori ej applicerbar

V7ab. Om aktören är facklig representant (kategori 4). Vilket fack?

1. LO 2. TCO 3. SACO 99. Kategori ej applicerbar

V7b. Kön?

1. Man 2. Kvinna 3. Går ej att avgöra 99. Ej applicerbar

V8. Aktör 2?

V8a. Titel?

1. Arbetare 2. Lägre tjänsteman (kontorsarbetare) 3. Facklig

representant 4. Lokal politiker 5. Politiker/Politisk tjänsteman, riksnivå 6. Chef, styrelse, VD 7. Ägare 8. Expert 99. Aktör saknas

V8aa. Om aktören är anställd (arbetare/lägre tjänsteman)

1. Fortfarande anställd 2. Omplacerad 3. Varslad 4. Uppsagd 5. Tidigare anställd 99. Kategori ej applicerbar

V8ab. Om aktören är facklig representant (kategori 4). Vilket fack?

1. LO 2. TCO 3. SACO 99. Kategori ej applicerbar

V8b. Kön?

1. Man 2. Kvinna 3. Går ej att avgöra 99. Ej applicerbar

V9. Aktör 3?

V9a. Titel?

1. Arbetare 2. Lägre tjänsteman (kontorsarbetare) 3. Facklig representant 4. Lokal politiker 5. Politiker/Politisk tjänsteman, riksnivå 6. Chef, styrelse, VD 7. Ägare 8. Expert 99. Aktör saknas

V9aa. Om aktören är anställd (arbetare/lägre tjänsteman)

1. Fortfarande anställd 2. Omplacerad 3. Varslad 4. Uppsagd 5. Tidigare anställd 99. Kategori ej applicerbar

V9ab. Om aktören är facklig representant (kategori 4). Vilket fack?

1. LO 2. TCO 3. SACO 99. Kategori ej applicerbar

V9b. Kön?

1. Man 2. Kvinna 3. Går ej att avgöra 99. Ej applicerbar

V10. Aktör 4?

V10a. Titel?

1. Arbetare 2. Lägre tjänsteman (kontorsarbetare) 3. Facklig representant 4. Lokal politiker 5. Politiker/Politisk tjänsteman, riksnivå 6. Chef, styrelse, VD 7. Ägare 8. Expert 99. Aktör saknas

V10aa. Om aktören är anställd (arbetare/lägre tjänsteman)

1. Fortfarande anställd 2. Omplacerad 3. Varslad 4. Uppsagd 5. Tidigare anställd 99. Kategori ej applicerbar

V10ab. Om aktören är facklig representant (kategori 4). Vilket fack?

1. LO 2. TCO 3. SACO 99. Kategori ej applicerbar

V10b. Kön?

1. Man 2. Kvinna 3. Går ej att avgöra 99. Ej applicerbar

V11. Aktör 5?

V11a. Titel?

1. Arbetare 2. Lägre tjänsteman (kontorsarbetare) 3. Facklig representant 4. Lokal politiker 5. Politiker/Politisk tjänsteman, riksnivå 6. Chef, styrelse, VD 7. Ägare 8. Expert 99. Aktör saknas

V11aa. Om aktören är anställd (arbetare/lägre tjänsteman)

1. Fortfarande anställd 2. Omplacerad 3. Varslad 4. Uppsagd 5. Tidigare anställd 99. Kategori ej applicerbar

V11ab. Om aktören är facklig representant (kategori 4). Vilket fack?

1. LO 2. TCO 3. SACO 99. Kategori ej applicerbar

V11b. Kön?

1. Man 2. Kvinna 3. Går ej att avgöra 99. Ej applicerbar

V12. Är artikeln en åsiktstext?

1. Nej 2. Ledare 3. Krönika 4. Analys 5. Annat

V13. Är artikeln bildsatt?

1. Ja 2. Nej

V14. Bildmotiv?

1. Elitperson/er 2. Arbetare, enskild 3. Arbetare, liten grupp 4. Tjänsteman, enskild 5. Tjänstemän, liten grupp 6. Anställda, stor grupp 7. Inga personer förekommer 8. Annat 99. Ingen bild

V15. Ekonomisektion?

1. Ja 2. Nej

KODSCHEMA

	Art1	Art2	Art3	Art4	Art5	Art6
V1 Tidning						
V2 År						
V3 Månad						
V4 Datum						
V5 Placering						
V5b Placering Etta						
V5cPlacering sidan						
V6 Storlek						
V7a Huvudaktör						
V7 aa Om anställd						
V7 ab facklig rep.						
V7 b Kön						
V8 Aktör2						
V8aa Om anställd						
V8 ab facklig rep.						
V8 b Kön						
V9 Aktör3						
V9aa Om anställd						
V9 ab facklig rep.						
V9 b Kön						
V10 Aktör4						
V10aa Om anställd						
V10 ab facklig rep.						
V10 b Kön						
V11 Aktör5						
V11aa Om anställd						
V11 ab facklig rep.						
V11 b Kön						
V12 Åsikt						
V13 Bildsatt						
V14 Bildmotiv						
V15 Ekonomisektion						

BILDER KÄLLFÖRTECKNING

Omslag bild nederst vänster:
Fotograf: Bengt Kjellin. Publicerad i GP 12 April 2008. Källa: Library Pressdisplay Foto används med Bengt Kjellins medgivande.

Sida 8 överst: GP 27 Feb 1975 löpsedel.

Sida 8 näst överst: GP 1 Okt 2008 förstasida

Sida 11: Fotograf: Fredrik Mårtensson. Används med Fredrik Mårtenssons medgivande.

Sida 12: GT 30 Sep 2008 förstasida

Sida 18: GT 9 Okt förstasida 2008

Sida 19: GT 30 Sep 2008

Sida 19: GP 30 Sep 2008

Sida 20: GP 26 Juni 2008

Sida 20: GT 1975

Sida 23-24: Fotograf: Bengt Kjellin. Publicerad i GP 12 April 2008. (Källa: Library Pressdisplay). Foto används med Bengt Kjellins medgivande.

Sida 25: Fotograf: Bengt Kjellin. Publicerad i GP 12 April 2008. (Källa: Library Pressdisplay) Foto används med Bengt Kjellins medgivande.

Sida 29: GP 26 Mars 2009 (Källa: Pressdisplay)

Sida 30: GP 26 Juni 2008

Sida 32 GP 30 Sep 2008

Sida 33 Överst ???

Sida 33 GP Näst överst 21 Feb 1975

Sida 33 Tredje uppifrån ???

Sida 33 GP Nederst 21 Feb 1975

Sida 34 GT Överst 8 Juni 1975

Sida 34 GP Näst överst GT 8Juni 1975

Sida 34 GP Tredje ovanifrån 26 Juni 2008

Sida 34 GT Näst nederst 30 Sep 2008

Sida 34 GP Nederst 26 Juni 2008

Sida 35 GT 30 Sep 2008

Sida 40 GP 21 Feb 1975 Överst

Sida 40 GP 21 Feb 1975 Mitten

Sida 40 GP 22 Feb 1975 Underst

Sida 41 GP överst 23 Feb 1975

Sida 41 GT Mittuppslag 9 Okt 2008

Sida 42 GP överst 16 Juni 1976

Sida 42 GP Nederst 2 September 2008

Sida 43 GP Överst 7 Mars 1975

Sida 43 GP Nederst 26 Juni 2008